

MEMORIJALNI
CENTAR
SREBRENICA

IZVJEŠTAJ O NEGIRANJU GENOCIDA U SREBRENICI 2022

Srebrenica - 2022

British Embassy
Sarajevo

Istraživački rad i štampa ove publikacije je podržana od Vlade Ujedinjenog Kraljevstva. Stavovi izraženi u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno stavove Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

IMPRESSUM STRANICA

Urednik (bosanski jezik):

Senad Pećanin

Urednica (engleski jezik):

Monica Hanson-Green

Autori/ce:

Adem Mehmedović, Kadira Šakić, Edin Ikanović i Nikola Vučić

Lektura (bosanski jezik):

Amina Duraković

Saradnici na pripremi izvještaja:

Emir Suljagić, Nedim Jahić, Zlatan Hajlovac i Imer Muhović

Ovaj dokument je zvanični Izvještaj sastavljen za potrebe i u ime Memorijalnog centra Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine (u nastavku teksta: Memorijalni centar Srebrenica).

© 2022 – Memorijalni centar Srebrenica. Sva prava su zadržana.

Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine

Potočari bb

75430 Srebrenica, Bosna i Hercegovina

+387 56 991 940

www.srebrenicamemorial.org

SAŽETAK

Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2022. je zasnovan na monitoringu i analizi zastupljenosti negiranja genocida u periodu maj 2021. – maj 2022. godine. U izradi Izvještaja su korištene metode kvantitativnog prikupljanja i analize podataka dostupnih u medijima. Analizirani su sadržaji i narativi te su izrađene preporuke. Izvještaj ukazuje da je negiranje genocida u Srebrenici, uz veličanje ratnih zločina i zločinaca, bilo sveprisutno i uvećano u odnosu na prethodni izvještaj za period 2020. – 2021., kako u Bosni i Hercegovini, tako i u susjednim zemljama.

U izvještajnom periodu, primjenom kvantitativne analize identificirana su 693 čina negiranja genocida u javnom, odnosno medijskom prostoru u BiH i susjednim zemljama. Prema analizi, najviše ih se pojavljuje u Republici Srbiji (476), u BiH (176, od čega 175 u entitetu Republika Srpska) i Crnoj Gori (27). Zanimljivo je da su i u Republici Hrvatskoj zabilježena dva (2) slučaja negiranja. Tri najčešća oblika negiranja genocida su osporavanje broja i identiteta žrtava, teorije međunarodnih zavjera i preispitivanje kredibiliteta sudova, te trijumfalizam i nacionalni historijski revisionizam. Najzastupljenije je aktivno poricanje/negiranje genocida, koje uključuje izričite tvrdnje da genocid nije počinjen; „alternativne historije“ i teorije zavjera kojima se iznose potpuno fiktivna objašnjenja za sudske utvrđene činjenice o genocidu; pokušaji utišavanja i sprječavanja javnog govora o genocidu utemeljenom na sudske utvrđene činjenice; priznavanje genocida i pozivanje na njegovo priznanje kao aktivnosti usmjerene protiv srpskog naroda; protivljenje usvajanju zvaničnih dokumenata kojima države, institucije ili organizacije priznaju, osuđuju ili prihvataju odgovornost za genocid i protivljenje usvajanju zakona koji zabranjuje negiranje genocida.

Pored navedenih oblika, negiranje genocida se upisuje i u javne prostore – kroz grafite, poruke, nazive javnih ustanova i ulica. Nasilje usmjereni protiv neistomišljenika je također prisutno i u digitalnom i u fizičkom prostoru. Najviše je aktera iz oblasti politike, što uključuje političke stranke te nekadašnje i sadašnje stranačke i javne zvaničnike/ce; slijede osobe koje rade u medijima i medijske organizacije, osobe iz oblasti kulture i umjetnosti, osobe i institucije iz oblasti obrazovanja i nauke te razni vidovi desničarski orientisanog aktivizma.

Nakon usvajanja takozvanog „Inzkovog zakona“ (nazvanom po Valentinu Inzku, tadašnjem visokom predstavniku u BiH), broj slučajeva negiranja genocida u Bosni i Hercegovini je značajno umanjen, ali ne i sveden na nulu. Nosioci najviših javnih funkcija su i dalje negirali genocid u Srebrenici, ponajviše Milorad Dodik, član Predsjedništva BiH. Negiranje je bilo javno, direktno i popraćeno od strane javnih emitera u BiH. Iako je zakon već nešto manje od godinu dana na snazi, u vrijeme pisanja ovog izvještaja nije zabilježena niti jedna optužnica protiv negatora genocida.

U odnosu na prošlogodišnji izvještaj, iznenađuje pojавa izraelskog historičara Gideona Greifa koji se pojavljuje u na vrhu liste negatora u ovom Izvještaju. Naime, Greif je predsjedavao komisijom koju je formirala Vlada entiteta Republika Srpska i koja je objavila svoj izvještaj o stradanju u Srebrenici tokom rata 90-ih godina. Nedvojbeno, svrha izvještaja je negiranje i relativiziranje genocida u Srebrenici, a sam Greif je aktivno negirao genocid u medijima. Nakon reakcija širom svijeta, ali i u Bosni i Hercegovini, posebno predstavnika/ca jevrejskih zajednica i organizacija, Greif je pokušao reterirati od svojih stavova o genocidu u Srebrenici kako bi sačuvao svoj akademski kredibilitet. Međutim, to mu nije uspjelo i njegovo ime se i dalje povezuje sa negiranjem genocida u Srebrenici u brojnim relevantnim medijima.

SADRŽAJ

MEMORIJALNI CENTAR SREBRENICA.....	8
PREDGOVOR - RIJEČI DIREKTORA.....	10
ZAŠTO IZVJEŠTAJ O NEGIRANJU GENOCIDA U SREBRENICI - RIJEČI UREDNIKA.....	12
KRIVIČNA PRAVDA.....	14
KVANTITATIVNA ANALIZA NEGIRANJA GENOCIDA.....	20
GDJE SE NEGIRA GENOCID: MEDIJI KAO PLATFORME I NEGATOR.....	27
PUBLIKACIJE U SLUŽBI NEGIRANJA GENOCIDA U SREBRENICI.....	34
STUDIJA SLUČAJA: PRESUDA RATKU MLADIĆU.....	37
STUDIJA SLUČAJA: ZAKON O ZABRANI NEGIRANJA GENOCIDA.....	44
STUDIJA SLUČAJA: "ZNANSTVENOST" U SLUŽBI NEGIRANJA GENOCIDA.....	52
ŽIVOT U SREBRENICI I NEGIRANJE GENOCIDA.....	61
PREPORUKE.....	63
AUTORI I SARADNICI.....	66
KORIŠTENI IZVORI.....	70

SKRAĆENICE

BiH	Bosna i Hercegovina
RTRS	Radio televizija Republika Srpske
RTS	Radio-televizija Srbije
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
MSD	Međunarodni sud pravde
MUP RS	Ministarstvo unutrašnjih poslova RS
NATO	Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora
OHR	Ured visokog predstavnika
RS	Republika Srpska
SNSD	Savez nezavisnih socijaldemokrata
VRS	Vojska Republike Srpske
UN	Ujedinjeni narodi
ICMP	Međunarodna komisija za nestale osobe
ATV	Alternativna televizija
IGK	Institut za istraživanje genocida Kanada
CCDH	Centar za borbu protiv mržnje u digitalnom prostoru

MEMORIJALNI CENTAR SREBRENICA

Odlukom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu 2000. godine osnovan je Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine. Memorijalni centar je mjesto sjećanja na žrtve genocida u Srebrenici iz 1995. godine i posvećen je očuvanju historije i suočavanju sa silama neznanja i mržnje koje uzrokuju genocid.

Mandat i ciljevi Memorijalnog centra su izgradnja i održavanje Memorijalnog centra, prijem i isplata sredstava za Memorijalni centar, saradnja sa sličnim centrima, fondacijama i udruženjima širom svijeta te obavljanje ostalih aktivnosti od značaja za Memorijalni centar.

Na putu ispunjenja naše misije i mandata, stalno sarađujemo sa partnerskim organizacijama u zemlji, regiji i svijetu. Posebnu pažnju pridajemo stalnoj istraživačkoj djelatnosti, a posebno u segmentima prikupljanja ličnih predmeta žrtava genocida, oralne historije i ličnih svjedočenja, analize relevantnih presuda i krivičnog gonjenja odgovornosti za genocid i zločine protiv čovječnosti. Također, Memorijalni centar radi na borbi protiv negiranja genocida, izdaje publikacije, video sadržaje i kontinuirano razvija grafike, prikaze i preglede pomoći kojih, putem web-stranice, društvenih mreža i partnerskih medija, informiše javnost i podiže svijest o genocidu.

Kroz saradnju s umjetnicima i umjetnicama razvijamo nove izložbe u Memorijalnom centru, ali i izvan njega. Otvaramo se prema zajednici i na različite načine koristimo umjetnost u prenošenju poruke i informacija. Učestvujemo u organizaciji Dana sjećanja na žrtve genocida – 11. jula i podržavamo sve aktivnosti vezane za ovaj datum. Pomažemo i ohrabrujemo novinare i istraživače da posjećuju Srebrenicu, koriste naš Dokumentacioni centar, Arhiv, Biblioteku i sve dostupne podatke za realizaciju novih priča i naučnih radova koji će doprinijeti prevenciji genocida u svijetu.

U posljedne dvije godine smo, zahvaljujući saradnji sa međunarodnim i domaćim donatorima, obnovili objekte Biblioteke, Arhiva i Upravne zgrade. Postavili smo nove trajne izložbene postavke, a trenutno je u fazi realizacije postavljanje sveobuhvatne izložbe koja će se naći u središtu pažnje posjetilaca Memorijalnog centra.

Kroz Mechanizam za sprečavanje i upozoravanje o genocidu i zločinima protiv čovječnosti radimo sa cijelim svijetom na zaustavljanju nasilja, sukoba i ratnih zločina. Postali smo jedna od vodećih institucija u Bosni i Hercegovini za programe međunarodne razmjene i angažovanja volontera. Stvorili smo kvalitetne istraživačke baze i resurse za sve koji se bave naučnim radom u područjima historije, prava i ljudskih prava. U posljedne dvije godine održali smo preko 120 online predavanja i preko 250 susreta različite vrste. To uključuje i prve događaje koje je Memorijalni centar sa partnerima realizirao u Beogradu, Ljubljani, Sarajevu, ali i širom Evrope. U svom radu smo angažovali preko 100 različitih saradnika i saradnica koji u najvećem broju potječu iz istočne Bosne.

Uspješno smo zagovarali donošenje dopuna Krivičnog zakona BiH kojima je zabranjeno negiranje genocida, ali i donošenje kantonalnog propisa u Sarajevu koje se tiče programa podrške žrtvama genocida. Uspostavili smo saradnju sa preko 50 institucija u zemlji i svijetu.

No naša borba nije završena. U Memorijalnom centru razumijemo opasnost koju historijski revizionizam predstavlja za procese izgradnje mira i tranzicijske pravde. Kroz pristup zasnovan na činjenicama, a koji promovira toleranciju, međuetnički dijalog i pomirenje posvećeni smo suočavanju sa pogubnim silama koje nastoje negirati bosansko historijsko iskustvo.

Iza ovog Izvještaja stoji cijeli tim Memorijalnog centra na čelu sa rukovodiocem dr. Emirom Suljagićem i predsjednikom Upravnog odbora Ševketom Hafizovićem. Ovaj Izvještaj je temelj našeg odnosa prema negatorima genocida. Važno je da im znamo imena, da znamo medije koji ih objavljaju i da znamo posljedice njihovog djelovanja. Uzdamo se u vladavinu zakona i vjerujemo da će pravosudne institucije BiH učiniti sve da zaustave negiranje i minimiziranje žrtava genocida.

Memorijalni centar Srebrenica, 2022. godina.

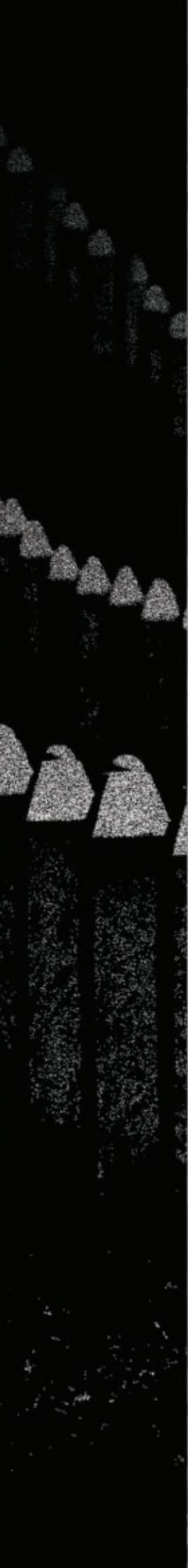
PREDGOVOR - RIJEČI DIREKTORA

Ove godine smo uspjeli napisati i treći godišnji Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici. Nastaviti ćemo da pišemo, da bilježimo, da pamtimo i da se sjećamo. Nastanak i nastavak našeg izvještaja je odgovor na ideologiju i politiku koja želi da nas uvjeri da nam se nije dogodio genocid, da uvjeri svijet da ga nije posmatrao svojim očima i da ga svi relevantni sudovi nisu dokazali i presudili. Sve dok ima negatora, bit će i našeg odgovora na njihove sumanute pokušaje.

Kao direktor Memorijalnog centra Srebrenica, želim izraziti zahvalnost svim autorima i autoricama ovog izvještaja. Vaš doprinos borbi za istinu i kulturu sjećanja je ogroman. Ta borba je civilizacijska, ljudska. Svjestan sam truda kojeg ste uložili u istraživanje za pisanje ovih redova. Također se želim zahvaliti Vladi Ujedinjenog Kraljevstva koja nam pruža podršku za izradu ovog Izvještaja, ali i mnogim drugim aktivnostima koje implementiramo kako bismo što bolje dokumentovali i prikazali sve aspekte i elemente genocida u Srebrenici.

Ovogodišnji izvještaj je drugačiji od prethodnih iz dva važna razloga: prvi – jer je prošle godine odlukom Ureda Visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini kriminalizovano negiranje genocida, ali i svakog drugog presuđenog ratnog zločina, kao i slavljenje zločinaca. To znači da monitoring negiranja genocida više nije samo naš posao, već posao pravosuđa u našoj zemlji. Rado im ustupamo dokument koji imate priliku pročitati. Zasigurno je naše insistiranje u vidu publikacija Izvještaja o negiranju genocida u Srebrenici doprinijelo odlučnosti da se uvede zakon gdje se krivično odgovara za negiranje genocida. Drugi – jer je Ratko Mladić prošle godine pravosnažno osuđen za genocid, zločine protiv čovječnosti i druge ratne zločine. Tada smo svjedočili nešto intenzivnjem negiranju genocida od strane javnih funkcionera i ličnosti iz bosanskohercegovačkog entiteta Republika Srpska i njihovih „tutora“ iz Republike Srbije. Izricanje presude smo pratili direktno iz Memorijalnog centra Srebrenica, odmah pored mezarja žrtava koje su kukavički ubijene od strane Mladića i njegovih jedinica.

S našim prijateljima iz svih dijelova Bosne i Hercegovine, ali i svijeta, radimo na čuvanju sjećanja na sve žrtve genocida u Srebrenici i radit ćemo i dalje. Naših prijatelja sve je više. Ovaj Izvještaj je samo jedan od načina na koji to radimo.

Ove godine nas je posjetilo nekoliko desetina hiljada djece iz naše, ali i iz drugih zemalja. Posmatram ih iz svoje kancelarije, došli su tu da nauče nešto o važnom dijelu naše zajedničke prošlosti. Želim im omogućiti da na pravi način o tome uče, kako bi im poslužilo u odgoju i znanju, da ne dopuste da se to ikome više dogodi. Ta djeca će, ako Bog da, postati odrasli ljudi, sa svojom djecom i porodicama i ne želim da ikada vide uživo ono što smo mi vidjeli.

Tu smo da učimo, podučavamo, opominjemo i da kroz istraživački rad doprinosimo stvaranju svjesnijeg i boljeg društva. Društva u kojem će istina biti vrijednost, a obmana grijeh i sramota. Zbog onih kojih više nema i za one koji će doći.

Dr. Emir Suljagić

ZAŠTO IZVJEŠTAJ O NEGIRANJU GENOCIDA U SREBRENICI - RIJEČI UREDNIKA

Poštovani čitaoci, pred vama je novo godišnje izdanje Izvještaja o negiranju genocida u Srebrenici koje je pripremio vrijedni tim Memorijalnog centra Srebrenica sa saradnicima.

Bilo je perioda od 1995. godine i počinjenja najstrašnjeg zločina u Evropi nakon Drugog svjetskog rata kada se činilo da postoji nade da će odnos prema genocidu u Srebrenici i u Bosni i Hercegovini i u regionu biti na nivou onoga kakva pristojna i humana društva imaju prema nacističkom holokaustu nad Jevrejima. Podsjećam da je Radio-televizija Srbije u maju 2011. godine uputila javno izvinjenje narodu u Srbiji i susjednim državama zbog ratnohuškačke propagande i medijske podrške zločinačkoj politici Slobodana Miloševića. To izvinjenje je čak i pravno definiralo vrijeđanje naroda Srbije i državama regionali i humanističkih intelektualaca, uz navod da takva propaganda odgovara današnjem pravnom određenju govora mržnje.

Nažalost, navedene nade i očekivanja su se pokazale u potpunosti neutemeljenim. Režimi Aleksandra Vučića i Milorada Dodika ne samo da nisu raskinuli sa praksom zbog koje se javni emiter Srbije izvinio građanima svoje zemlje i regiona, već je nekadašnja praksa Miloševićevih medija, njegovih aparatčika i javnih ličnosti postala još bestidnija, beskrupuloznija i neljudskija.

Zbog čega mi držimo da je važno ukazivati na razornu praksu negiranja genocida u Srebrenici?

Mnogo je autora koji su se bavili analizom poricanja genocida, ali je najčešće citiran rad Gregoryja Stanton-a „Deset faza genocida“ koji nudi konceptualni okvir za analizu genocidnog procesa. Neke od faza koje Stanton razrađuje su: klasifikacija u kojoj se pravi podjela na „nas i njih“; cilj simbolizacije je „dehumanizacija“ – u ovoj fazi se žrtve tretiraju kao insekti, životinje ili jednostavno „podljudska vrsta“ koja nije vrijedna življena; polarizacija, istrebljenje i organizacija genocida kao i ostale faze koje navodi Stanton bolno su nam poznate. Veliki broj suđenja na Međunarodnom krivičnom tribunalu za bivšu Jugoslaviju, ali i na sudovima u Bosni i Hercegovini i regionu, kao i masovnost diseminacije tih dokaza prezentiranih na tim procesima, jednostavno ne ostavlaju prostora da se genocide poriče. Upravo je poricanje posljednja faza Stantonovom analitičkom okviru. Borba protiv poricanja genocida je ključ prevencije zbog toga što je poricanje jedan od najjasnijih indikatora da postoji mogućnost da se genocid ponovi. Sve faze o kojima govori Stanton su u potpunosti primjenjive na analizu genocida nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini. Međutim, politički i medijski narativi, kao i pisanje mainstream akademskih elita u Srbiji i bh. entitetu Republika

Srpska nalaže ono što je lucidno zaključila dr. Edina Bećirević: neophodno je proširivanje klasifikacije faza počinjenja genocida jednom dodatnom – fazom slavljenja genocida. Fašizam srpskih političkih i intelektualnih elita svojom sistematskom i sistemskom praksom bestijalnog odnosa prema genocidu u Srebrenici nalaže redefiniranje i naučnih teorija o genocidu. Nažalost, svjedoci smo da istovjetna praksa svoju primjenu danas nalazi u propagandi ruskih, srpskih i pojedinih regionalnih medija kada je riječ o skrivanju i pravdanju stravičnih zločina ruske vojske u agresiji na Ukrajinu i ukrajinski narod.

Zato smatramo da je važno neprestano ukazivati na pogubnu praksu negiranja genocida u Srebrenici, uz krhknu nadu da će potreba za pravljenjem ovakvih i sličnih izvještaja i analiza prestati.

Senad Pećanin

KRIVIČNA PRAVDA

Konačna presuda Ratku Mladiću

Međunarodni mehanizam za krivične sudove izrekao je 8. juna 2021. godine drugostepenu presudu kojom je potvrđena doživotna kazna zatvora Ratku Mladiću, nekadašnjem generalu Vojske Republike Srpske (VRS) za genocid u Srebrenici, progone Bošnjaka i Hrvata, terorisanje građana Sarajeva i uzimanje pripadnika UN-a za taoce. Mladić je oslobođen po prvoj tački optužnice za genocid u pet općina, i to u Prijedoru, Kotor Varoši, Foči, Sanskom Mostu i Vlasenici. Na osnovu dokaza Tužilaštva, Žalbeno vijeće odbilo je osnov žalbe za genocid 1992. godine.¹

Prva optužnica protiv Mladića podignuta je u Haškom tribunalu još u novembru 1995. godine. Međutim, Mladić je bio u bijegu i krio se sve do maja 2011. kada su ga uhapsile vlasti Srbije i izručile Haškom tribunalu.

Suđenje Mladiću počelo je 2012. godine i trajalo je 530 dana. U novembru 2017. Haški tribunal prvostepeno je osudio Mladića na kaznu doživotnog zatvora zbog genocida u Srebrenici u ljetu 1995. godine, progona Bošnjaka i Hrvata širom Bosne i Hercegovine, terorisanja civila tokom četvorogodišnje opsada Sarajeva i uzimanja pripadnika mirovne misije Ujedinjenih nacija kao talaca.

Govoreći o tački optužnice kojom se Mladića tereti za genocid u Srebrenici, predsjedavajući sudija Alphons Orie je rekao da je „Vijeće konstatiralo da su pripadnici Vojske Republike Srpske namjeravali da unište bosanske muslimane koji su činili dio zaštićene grupe.”²

Slučaj Milomir Savčić

U januaru 2020. godine Sud Bosne i Hercegovine potvrdio je optužnicu u predmetu Milomir Savčić, a kojom se optuženi Savčić tereti da je počinio krivično djelo genocid.³ Prema optužnici Savčić se tereti da je „planirao, komandovao i nadzirao aktivnosti pripadnika 65. zaštitnog motorizovanog puka Vojske Republike Srpske i bataljona vojne policije koji je bio u njegovom sastavu, prilikom zarobljavanja i zatočenja više stotina muškaraca bošnjačke nacionalnosti na više lokacija na području Nove Kasabe, te njihovom nezakonitom zatočenju, zlostavljanju i ubistvima.”⁴

1 Maksimović D., Potvrđena presuda Ratku Mladiću, porodice žrtava zadovoljne, DW, 08. 06. 2021. Dostupno na: <https://www.dw.com/bs/potr%C4%91ena-presuda-ratku-mladi%C4%87u-porodice-%C5%BEr-tava-zadovoljne/a-57819534>.

2 Ratko Mladić ostaje doživotno u zatvoru, DW, 08. 06. 2021. Dostupno na: <https://www.dw.com/bs/rat-ko-mladi%C4%87-ostaje-do%C5%BEivotno-u-zatvoru/a-57818419>.

3 Sud Bosne i Hercegovine, Predmet: S1 1 K 034456 20 Kri, Dostupno na: <http://www.sudbih.gov.ba/pred-met/4058/show>.

4 Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježe i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine, Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2021. Srebrenica: Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježe i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine, 2021. Dostupno na: <https://srebrenicamemorial.org/assets/files/1625819630-izvjestaj-o-negiranju-genocida-za-2021-godinu-bosanski-jezik.pdf>

Na ročištu za izjašnjenje o krivnji održanom 10. februara 2020. godine Savčić se izjasnio da nije kriv. Glavni pretres u ovom predmetu otvoren je 22. juna 2020.

U augustu 2021. godine Sud Bosne i Hercegovine odredio je pritvor do kraja suđenja Milomiru Savčiću. Tužilaštvo je odlučilo zatražiti pritvor za generala Vojske Republike Srpske zbog „medijskih istupa i komentiranja događaja u vezi sa sudskim predmetom.” Naime, Savčić je, prema Tužilaštvu, u četiri medijska istupa prekršio mjere. Medijski istupi kroz koje je negirao genocid i komentarisao sudski predmet protiv njega su zabilježeni nakon izmjena i dopuna Krivičnog zakona BiH, koje je uveo bivši visoki predstavnik u BiH Valentin Inzko, a koje se odnose na zabranu negiranja genocida.⁵

Nakon što mu je Sud Bosne i Hercegovine odredio pritvor, Milomir Savčić, nekadašnji komandant 65. zaštitnog motorizovanog puka pri Glavnom štabu Vojske Republike Srpske i jedan od najbližih saradnika ratnog zločinca Ratka Mladića, nije pronađen na kućnoj adresi, nakon čega je za njim raspisana međunarodna potjernica.⁶

Milomir Savčić, optuženik za genocid, još uvijek je nedostupan pravosudnim organima, a prepostavlja se da se krije u Srbiji.

Slučaj Milenko Živanović

Sud Bosne i Hercegovine je potvrdio optužnicu Državnog tužilaštva protiv nekadašnjeg komandanta Drinskog korpusa Vojske Republike Srpske Milenka Živanovića koja ga tereti za zločin protiv čovječnosti počinjen na području Srebrenice u julu 1995. godine.

U optužnici koja je potvrđena 31. decembra 2021. godine se, između ostalog, navodi da je optuženi Milenko Živanović u periodu od 6. jula do 1. novembra 1995. zavrijeme „široko rasprostranjenog i sistematskog napada usmjerenog protiv pripadnika bošnjačkog civilnog stanovništva zaštićenih zona UN-a Srebrenica i Žepa, u toku kojeg napada su Vojska Republike Srpske i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske izveli operaciju trajnog i prisilnog premještanja ukupnog bošnjačkog civilnog stanovništva iz tih zaštićenih zona, operaciju hvatanja, zarobljavanja i likvidaciju oko 8000 muškaraca, svjestan tog napada i da njegove radnje i postupci čine dio tog napada, djelujući individualno i u dogовору sa drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, koji su imali namjeru i zajednički cilj

5 Sud BiH: General Savčić ide u pritvor do kraja suđenja za Srebrenicu, Radio Slobodna Evropa, 09. 08. 2021, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/inzko-zakon-savcic-sud-tuzilastvo/31400614.html>

„Nikada nismo osporavali da se desio zločin i da smo i sami tražili da oni koji su odgovorni za to odgovaraju, ali ne možemo da prihvatiemo nešto što se apsolutno nije desilo i što nije tačno i da sami sebe osudimo za nešto što nije činjenično stanje, niti se može bilo čime dokazati.“ (izjava Milomira Savčića za RTRS 22. jula 2021. godine)

6 Begić J., Sud BiH dao naredbu za raspisivanje međunarodne potjernice za Savčićem, Detektor.ba, 10. 08. 2021. Dostupno na: <https://detektor.ba/2021/08/10/sud-bih-dao-naredbu-za-raspisivanje-medjunarodne-potjernice-za-savcicem/>

da djelimično istrijebe grupu bošnjačkog naroda enklave Srebrenica, prisilnim uklanjanjem bošnjačkog civilnog stanovništva i pogubljenjima po kratkom postupku, na dužnosti komandanta Drinskog korpusa, vršio planiranje i rukovođenje aktivnostima svih potčinjenih jedinica u njegovoj zoni odgovornosti, kao i praćenje njihovih aktivnosti, samostalno i putem Štaba Drinskog korpusa, kako bi osigurao da se njegova naređenja izvršavaju.”⁷

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je krajem 2021. godine podiglo optužnicu protiv Živanovića. Optužnicu protiv Živanovića podiglo je i Tužilaštvo za ratne zločine Srbije. Prema srpskoj optužnici Živanović se tereti da je naredio i učestvovao u prisilnom preseljenju civilnog stanovništva bošnjačke nacionalnosti iz Srebrenice.⁸

Slučaj Zoran Malinić

Sud Bosne i Hercegovine je u oktobru 2020. godine potvrdio optužnicu protiv Zorana Malinića koja ga tereti za pomaganje u genocidu u svojstvu komandanta Bataljona vojne policije 65. zaštitnog motorizovanog puka Glavnog štaba Vojske Republike Srpske. Malinić optužnica tereti da je planirao, nadzirao i koordinisao aktivnosti pripadnika Vojne policije na području Nove Kasabe i okoline, koji su nakon pada Srebrenice u julu 1995. vršili zasjede, presretanja, zarobljavanja i ubijanja civila bošnjačke nacionalnosti. Pripadnici Vojne policije su, prema Tužilaštvu, po naredbi i uz odobrenje optuženog, ubili 12 zarobljenih civila, među kojima je bilo žena i ranjenih.⁹

Međutim, Malinić se nije pojavio na ročiću o izjašnjenu o krivici u maju 2021. godine. Malinić se nije pojavio ni na ročićima o izjašnjenu o krivici koja su bila zakazana u augustu¹⁰ i novembru 2021. godine¹¹ nakon čega je raspisana međunarodna potjernica.¹²

Zoran Malinić, optuženik za genocid, nedostupan je pravosudnim organima Bosne i Hercegovine. Prema dostupnim informacijama, Malinić živi u Beogradu.

7 Sud Bosne i Hercegovine, predmet S1 1 K 041813 21 Kro Živanović Milenko, Dostupno na: <http://www.sudbih.gov.ba/Court/Case/2264>

8 Rovčanin H., Sud BiH potvrdio optužnicu protiv Milenka Živanovića za zločine u Srebrenici, *Detektor.ba*, 9. 05. 2022. Dostupno na: <https://detektor.ba/2022/05/09/sud-bih-potvrdio-optuznicu-protiv-milenka-zivanovic-a-za-zlocine-u-srebrenici/>

9 Taušan M., Zoran Malinić se nije pojavio na izjašnjenu o krivici, *Detektor.ba*, 28. 05. 2021. Dostupno na: <https://detektor.ba/2021/05/28/zoran-malinic-se-nije-pojavio-na-izjasnjenu-o-krivici/>

10 Trepanić A., Zoran Malinić se ponovo nije pojavio na izjašnjenu o krivnji, *Detektor.ba*, 31. 08. 2021. Dostupno na: <https://detektor.ba/2021/08/31/zoran-malinic-se-ponovo-nije-pojavio-na-izjasnjenu-o-krivnji/>

11 Trepanić A., Optužen za pomaganje u genocidu po treći put nije pristupio ročiću za izjašnjenu o krivnji, *Detektor.ba*, 5. 11. 2021. Dostupno na: [Optužen za pomaganje u genocidu po treći put nije pristupio ročiću za izjašnjenu o krivnji - Detektor](#)

12 Rovčanin H., Naredba za raspisivanje potjernice za Zoranom Malinićem, optuženim za pomaganje u genocidu u Srebrenici, *Detektor.ba*, 7. 12. 2021. Dostupno na: <https://detektor.ba/2022/05/09/sud-bih-potvrdio-optuznicu-protiv-milenka-zivanovica-za-zlocine-u-srebrenici/>

Slučaj Rade Garić

Optužnica protiv Radeta Garića potvrđena je 2018. godine, a kojom se teretio za zločine nad bošnjačkim stanovništvom u Vlasenici 1992. godine¹³, te za genocid nad Bošnjacima u Srebrenica iz jula 1995. godine.¹⁴

Sud Bosne i Hercegovine je donio i dana 16. augusta 2021. godine javno objavio prvostepenu presudu u predmetu protiv optuženog Radeta Garića. Prema presudi, Garić je proglašen krivim da je počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti i osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.¹⁵

Vijeće Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine je dana 29. novembra 2021. godine donijelo, a 29. decembra 2021. godine otpremilo, drugostepenu presudu u predmetu Rade Garić, kojom je kao neosnovana odbijena žalba Tužilaštva Bosne i Hercegovine, dok je žalba branioca optuženog Radeta Garića djelimično uvažena, pa je presuda Suda Bosne i Hercegovine od 16. augusta 2021. godine preinačena u pogledu odluke o krivičopravnoj sankciji, na način da je optuženi Rade Garić osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 17 (sedamnaest) godina za krivično djelo zločini protiv čovječnosti.¹⁶

Slučaj Josipović i drugi

Sud Bosne i Hercegovine donio je 29. novembra 2021. godine prvostepenu presudu u predmetu Miodrag Josipović i drugi kojom su optuženi Miodrag Josipović, Branimir Tešić, Dragomir Vasić, Danilo Zoljić i Radomir Pantić oslobođeni optužbe za učešće u djelimičnom istrebljenju bošnjačkog stanovništva Istočne Bosne.¹⁷ Krajem aprila 2021. godine nakon šest godina završen je dokazni postupak na suđenju u predmetu Josipović i drugi optuženim za genocid nad Bošnjacima u Srebrenici. Navedeni su se teretili za prisilno premještanje, transport i zarobljavanje bošnjačkog stanovništva, a nekim je na teret stavljen i pogubljenje muškaraca.¹⁸

13 Optužnica tereti da je optuženi Rade Garić u periodu od aprila do kraja 1992. godine, u općini Vlasenica počinio progon bošnjačkog civilnog stanovništva općine Vlasenica na političkoj, nacionalnoj, kulturnoj, etničkoj i vjerskoj osnovi ubistvima, zatvaranjem i drugim teškim oduzimanjem slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava, mučenjima, silovanjima, prisilnim nestancima osoba i drugim nečovječnim djelima slične prirode učinjenih u namjeri nanošenja velike patnje i ozbiljne fizičke i psihičke povrede i narušenja zdravlja. (Sud Bosne i Hercegovine, predmet: S1 1 K 029228 18 Kri, dostupno na: www.sudbih.gov.ba/predmet/3888/show)

14 Optuženi Rade Garić se tereti „da je za vrijeme širokog i sistematičnog napada, koji su u periodu od 06.07. do augusta 1995. godine vršili Vojska Republike Srpske i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, usmjereno protiv civilnog bošnjačkog stanovništva Zaštićene zone UN Srebrenica, u svojstvu komandira Interventnog voda u sastavu Vlaseničke brigade, znajući za taj napad i da njegove radnje čine dio napada, počinio progon civilnog bošnjačkog stanovništva.“ (Sud Bosne i Hercegovine, predmet: S1 1 K 029228 18 Kri, dostupno na: www.sudbih.gov.ba/predmet/3888/show)

15 Sud Bosne i Hercegovine, predmet: S1 1 K 029228 18 Kri Rade Garić, Dostupno na: <http://www.sudbih.gov.ba/Court/Case/1338>

16 Sud Bosne i Hercegovine: [Optpremljena drugostepena presuda u predmetu Rade Garić \(sudbih.gov.ba\)](#)
17 Miodrag Josipović je bio načelnik Stanice javne bezbjednosti (SJB) u Bratuncu, Branimir Tešić zamjenik komandira Policijske stanice u Bratuncu, Dragomir Vasić načelnik zvorničkog Centra javne bezbjednosti (CJB), Danilo Zoljić komandant Posebnih jedinica policije (PJP), a Radomir Pantić kao bivši komandir Prve čete PJP-a.

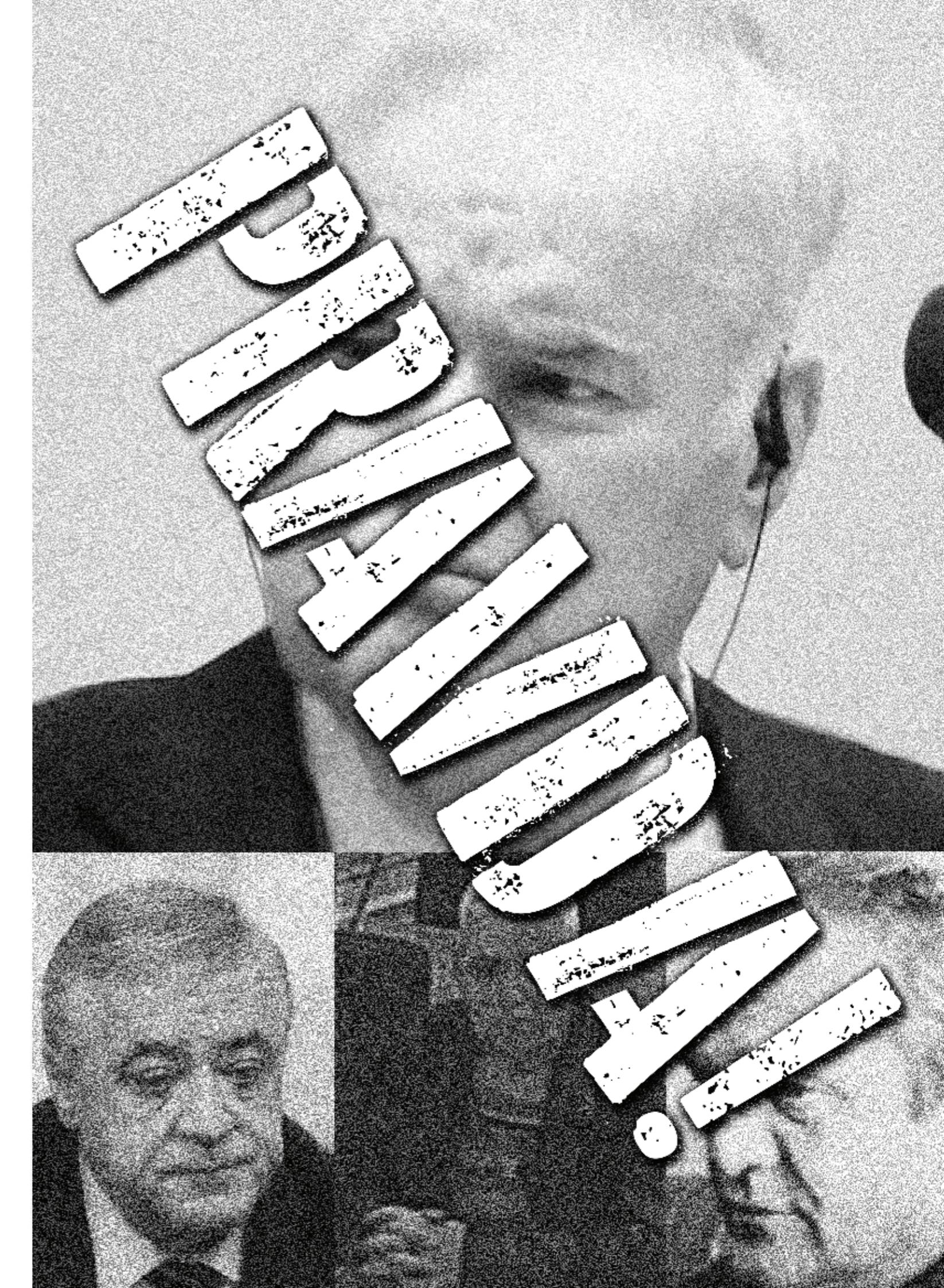
18 Taušan M., Josipović i ostali: Okončano šestogodišnje izvođenje dokaza, *Detektor.ba*, 26. 04. 2021. Dostupno na: <https://detektor.ba/2021/04/26/josipovic-i-ostali-okoncano-sestogodisnje-izvodjenje-dokaza/>

U objavljenoj prvostepenoj presudi navedeno je da „izvedenim dokazima na glavnom pretresu Tužilaštvo BiH nije dokazalo van svake razumne sumnje učešće optuženih u radnjama koje su opisane u pojedinačnim tačkama optužnice, a naročito nije dokazalo postojanje subjektivnog elementa kod optuženih, odnosno postojanje namjere za potpuno ili djelimično uništenje zaštićene grupe bošnjačkog stanovništva.”¹⁹

Slučaj Mile Kosorić i Momčilo Tešić

Miletu Kosoriću, bivšem komandantu Vlaseničke brigade Vojske Republike Srpske, i Momčilu Tešiću, pripadniku voda Vojne policije Vlaseničke brigade, pred sudom u Sarajevu sudi se od juna 2018. godine na osnovu optužnice za genocid, koja ih tereti za „ubistva muškaraca iz Srebrenice, za silovanje žena i za pljačkanje novca i zlata od Bošnjaka, u julu 1995. godine.”²⁰

U maju 2022. godine Sudsko vijeće razdvojilo je zbog zdravstvenog stanja postupak protiv Mleta Kosorića, optuženog za genocid u Srebrenici, a suđenje je nastavljeno drugooptuženom Momčilu Tešiću.²¹

19 Sud Bosne i Hercegovine, predmet: S1 1 K 017057 14 Krl Miodrag Josipović i dr. Dostupno na: [Objavljena prvo-stepena presuda u predmetu Miodrag Josipović i drugi \(sudbih.gov.ba\)](https://objavljenaprovostepenapresudaupredmetuMiodragJosipovicidrugi.sudbih.gov.ba)

20 Dizdarević E., Počelo suđenje dvojici pripadnika VRS za genocid u Srebrenici, *BIRN*, 28. 06. 2018. Dostupno na: <https://balkaninsight.com/2018/06/12/po%C4%8Delo-su%C4%91enje-dvojici-pripadnika-vrs-za-genocid-u-srebrenici-06-12-2018/?lang=sr>

21 Taušan M., Kosorić i ostali: Razdvojen postupak protiv Mleta Kosorića, *Detektor.ba*, 24. 05. 2022. Dostupno na: <https://detektor.ba/2022/05/24/kosoric-i-ostali-razdvojen-postupak-protiv-mleta-kosorica/>

KVANTITATIVNA ANALIZA NEGIRANJA GENOCIDA

Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici je dočekao i svoje treće izdanje 2022. godine. Tokom izrade drugog izvještaja, nastala je potpuno nova metodologija u okviru projekta „Istina, dijalog, budućnost“. Metodologija ovog Izvještaja je zadržala osnovna načela prethodnog, uz detaljniji pristup analizi samih činova negiranja genocida, kao i uspostavljanje elektronske baze za pohranjivanje i obradu podataka.

Tokom procesa monitoringa, činovi negiranja se razvrstavaju po različitim kategorijama što omogućava efikasnu obradu podataka koji su primarni izvor ovog Izvještaja. Te kategorije su: vrsta negiranja genocida, medij, akter/ice, zemlja i drugi podaci. Baza činova negiranja genocida je neprekidan cijelogodišnji proces koji se vrši u Memorijalnom centru Srebrenica i od strane vanjskih saradnika/ca.

Za izvještajni period koji obuhvata vrijeme od 01. maja 2021. do 30. aprila 2022. godine, zabilježeno je 693 slučajeva negiranja genocida u javnom medijskom prostoru Bosne i Hercegovine i regije. U odnosu na prošlogodišnji izvještaj kada je monitoringom bilo zabilježeno 234 slučaja negiranja, došlo je do naglog porasta.

Monitoringom je zabilježeno da najveći broj slučajeva negiranja genocida dolazi iz Republike Srbije, gdje je zabilježeno 476 slučajeva negiranja, zatim slijedi Bosna i Hercegovina, odnosno entitet Republika Srpska gdje je zabilježeno njih 176. Crna Gora je na trećem mjestu sa 27 činova negiranja, a zabilježena su i dva slučaja u Republici Hrvatskoj. Oblici negiranja genocida zabilježeni u ovom Izvještaju su aktivno poricanje (444), relativizacija (126), podrška počiniteljima (59), priznavanje zločina, ali ne i genocida (57) i prizivanje novog genocida u 5 slučajeva.

NEGIRANJA PO LOKACIJAMA UKUPNO 693 ZABILJEŽENA SLUČAJA

NAČINI NEGIRANJA GENOCIDA

444

AKTIVNO PORICANJE
negiranje

126

RELATIVIZACIJA
(opravdavanje i/ili poređenje sa drugim ratnim zločinima)

59

PODRŠKA POČINITELJIMA
(ne mora se eksplicitno spominjati genocid)

57

PRIZNAVANJE ZLOČINA ALI NE I GENOCIDA

5

PRIZIVANJE NOVOG GENOCIDA

Načini negiranja genocida zabilježeni su kroz aktivno poricanje (444), relativizacija (126), podrška počiniteljima (59), priznavanje zločina ali ne i genocida (57) i prizivanje novog genocida u (5) slučajeva.

Najčešći akteri negiranja genocida

U navedenom periodu identificirano je ukupno 327 aktera koji su u javnom prostoru negirali genocid. Najveći broj aktera i medijskih platformi zabilježen je u Srbiji, a zatim u BiH (entitet Republika Srpska).

Među akterima kao negatorima, najčešće se pojavljuje Milorad Dodik, član Predsjedništva BiH (31), zatim Ministar unutrašnjih poslova Srbije Aleksandar Vulin (17) i Miodrag Linta, Narodni poslanik u Narodnoj skupštini Srbije (15). Na listi negatora genocida u Srebrenici našli su se i Branimir Kojić predsjednik Opštinske organizacije porodica zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila Srebrenice, Gideon Greif predsjednik tzv. „Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu 1992. – 1995. godine” i Aleksandar Vučić predsjednik Republike Srbije.

TOP 10 NEGATORA

Najčešći mediji u negiranju genocida

U procesu obrade podataka mediji su podijeljeni u dvije grupe: platforma za negiranje i direktno negiranje genocida. Platforma podrazumijeva medij putem kojeg se čin negiranja genocida komunicira s javnošću, dok je negiranje genocida od strane medija slučaj kada sam medij učestvuje u negiranju genocida.

Ukupan broj medija koji su negirali ili poslužili kao platforma za negiranje genocida je 69. Kao i u drugim pokazateljima, najveći broj je s područja Srbije (43). Zatim slijede mediji iz Bosne i Hercegovine (RS-18, FBiH-4), Crne Gore (3) i Hrvatske (1).

Kao negatorski mediji izdvajaju se srpski „Alo“, „Informer“, „Novosti“, „Kurir“, „IN4S“, „Pravda“ „Happy TV“, „Objektiv“, „Republika“, „Sputnik“, „Tanjug“, i „Standard“.

Među 20 negatorskih medija ulaze i mediji sa sjedištem u bh. entitetu Republika Srpska, a to su „RTRS“, „SRNA“, Glas Srpske“, „ATVBL“ i „Nezavisne novine“.

Medij	Kao platforma		Lokacija
	Alo	Informer	
Objektiv	21	14	Republika Srbija
Kurir	33	12	Republika Srbija
Novosti	58	12	Republika Srbija
RTRS	50	10	BiH (RS)
IN4S	31	9	Republika Srbija
Republika (rs)	14	8	Republika Srbija
Glas Srpske	23	7	BiH (RS)
Srbija danas (.net)	8	6	Republika Srbija
Srna	42	5	BiH (RS)
Sputnik	12	4	Republika Srbija
Pravda	25	4	Republika Srbija
Tanjug	10	3	Republika Srbija
ATV BL	16	2	BiH (RS)
Happy TV	21	2	Republika Srbija
Beta	8	1	Republika Srbija
Standard (.rs)	9	1	BiH (RS)
RTS	13	1	Republika Srbija
Nezavisne Novine	8		BiH (RS)

Oblasti negatora genocida

Negiranje genocida je zabilježeno u pojedinim institucijama, kao i kod javnih ličnosti. U institucijama su zabilježena tri slučaja negiranja genocida, kod javnih ličnosti je taj broj 72, javnih službenika/ca 38, medija 59, neformalnih grupa 6, organizacija 28, privatnih lica 40, religijskih ustanova 2, zvaničnika/ca izvršne vlasti 36, zvaničnika/ca pravosuđa 1, zvaničnika/ca zakonodavne vlasti 30, visokog obrazovanja 8, vojske (mirnodopske) 1, i vojske (ratne) 3.

GDJE SE NEGIRA GENOCID: MEDIJI KAO PLATFORME I NEGATORI

Poražavajuća je činjenica da javni medij RTRS koji funkcioniše u okviru Javnog servisa Bosne i Hercegovine nastavlja da učestalo negira genocid. Pored RTRS-a i drugi mediji u Bosni i Hercegovini isto postupaju, a najčešće negiranje genocida je zabilježeno na platformama „Novinska agencija Republike Srpske - SRNA“, „Glas Srpske“, „ATV BL“ i „Standard“. Putem televizije, novina i web-portala negatorima genocida se ustupa medijski prostor za negiranje genocida. Ovi mediji ne samo da omogućavaju javni prostor negatorima već i sami učestvuju u negiranju u vidu autorskih tekstova i/ili podrške sagovornicima/cama koji/e negiraju genocid. Javni radio-televizijski servis Republike Srpske (RTRS) poslužio je kao platforma u 50 slučajeva negiranja, a kao negator se pojavljuje u 10 slučajeva. Javna novinska agencija „SRNA“ je u 42 slučaja poslužila kao platforma, a u 5 slučajeva i sama je bila negator. Za razliku od drugih medija iz bh. entita Republika Srpska, jedno su „Nezavisne novine“ u svim slučajevima samo poslužile kao platforma za negiranje ili relativiziranje genocida.

Prema istraživanju, većina negatora genocida u Srebrenici obnaša javnu funkciju, a u negiranju genocida direktno učestvuju javni emiteri što je zabrinjavajuće. Ove dvije činjenice ukazuju na pokušaj polarizacije društava koja predstavljaju ovi javni funkcioneri. Negiranje genocida nije samo njihov „politički stav“²², već je jedan od temeljnih političkih principa na osnovu kojeg djeluju. Teško je očekivati da će se ispuniti i osnovni elementi tranzicijske pravde u sredinama gdje javni emiteri i najviši javni dužnosnici učestalo negiraju genocid u Srebrenici, pri tome prolazeći nekažnjeno.

Praksa negiranja genocida je također prisutna i u zemljama Zapadnog Balkana, prvenstveno u Srbiji. Genocid negiraju i srbijanski mediji: „Alo“, „Informer“, „Novosti“, „Kurir“, „IN4S“, „Pravda“, „Happy TV“, „Objektiv“, „Republika (rs)“, „Sputnik“, „RTS“, „Tanjug“, „Nezavisne Novine medij iz Srbije“, „Beta“ i „Srbija danas.“

Kada je riječ o zemljama u okruženju Bosne i Hercegovine, u Srbiji su zabilježena 43 medija koji negiraju genocid, u Hrvatskoj jedan medij, dok je u Crnoj Gori taj broj 3. Prema monitoringu, mediji u Srbiji su 476 puta negirali genocid direktno ili služili kao platforma, dok su u Hrvatskoj zabilježena dva slučaja negiranja. Prema dostupnim podacima, komercijalni medij „Alo“ iz Republike Srbije je najaktivniji u negiranju genocida.

²² Dodik priznao Inzakov zakon o zabrani negiranja genocida: Vi mene hoćete gurnuti u sudski proces, *Klix.ba*, 12. 11. 2021. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/dodik-priznao-inzakov-zakon-o-zabrani-negiranja-genocida-vi-mene-hocete-gurnuti-u-sudski-proces/211112158>

Negiranje genocida u Bosni i Hercegovini

Kada je riječ o negiranju genocida u Srebrenici na prostoru Bosne i Hercegovine, negiranje dolazi iz jednog dijela Bosne i Hercegovine, odnosno entiteta Republika Srpska. Sam čin negiranja u najvećoj mjeri dolazi od nosioca javnih/političkih funkcija i medija sa sjedištem u Banjoj Luci. U izvještajnom periodu zabilježeno je 176 slučajeva negiranja, od čega u entitetu Republika Srpska (175) i Federaciji Bosne i Hercegovine (1). Kada uzmemo u obzir Izvještaj za 2021. u kome je zabilježeno 60 činova negiranja na prostoru BiH, od čega 57 u entitetu Republika Srpska, vidimo u kolikoj mjeri se povećalo negiranje. Broj medija koji su učestvovali u prenošenju izjava u kojima se negira genocid ili su ga sami negirali je 22, od čega 18 iz entiteta Republika Srpska i 4 sa prostora Federacije BiH.

Nekoliko bitnih događaja kao što su izmjene Krivičnog zakona BiH nametnute od strane sada već bivšeg visokog predstavnika u BiH Valentina Inzka, drugostepena presuda Ratku Mladiću, Rezolucija o Srebrenici usvojena u Skupštini Crne Gore, bili su povod za javne reakcije i negiranje negocida.

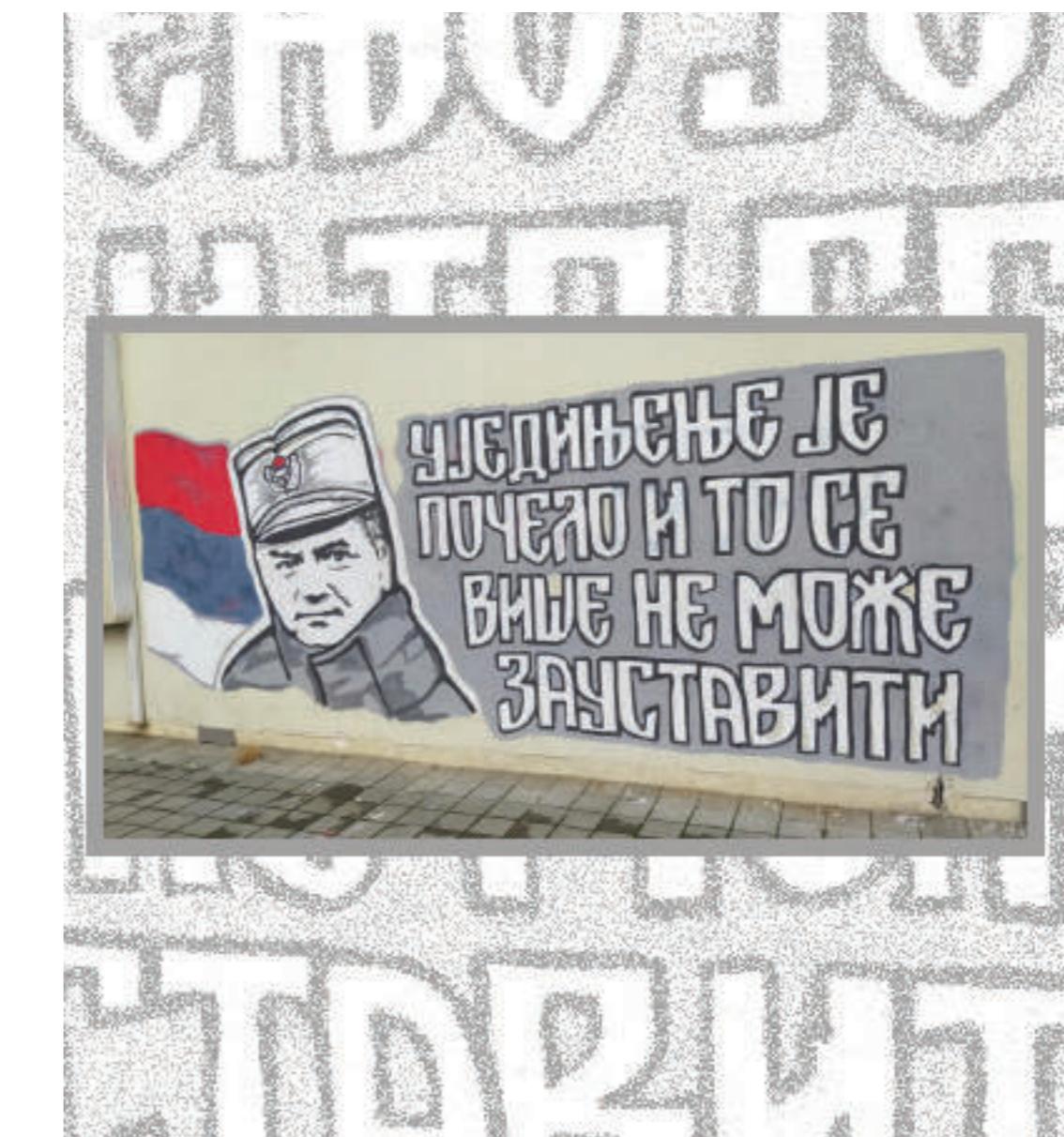
Od stupanja na snagu izmjena Krivičnog zakona BiH primjetno je smanjenje negiranja i njegovih aktera. Istraživanje je pokazalo da se negiranje genocida u BiH smanjilo za preko 80%, odnosno da smo nakon stupanja zakona na snagu imali 23 slučaja negiranja od 176 koliko je zabilježeno za ovaj izvještajni period.

I dalje je u najvećoj mjeri negiranje nastavio član Predsjeništva BiH Milorad Dodik, njegov savjetnik i potparol SNSD-a Radovan Kovačević, zatim predsjednik Opštinske organizacije porodica zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila Srebrenice Branimir Kojić. Skupštinska govornica Narodne skupštine Republike Srpske također je poslužila za negiranje genocida u Srebrenici, pa je tako narodni poslanik Momčilo Antonić iz SNSD-a pozivao sve poslanike da javno ne priznaju da se u Srebrenici desio genocid.

U negiranju genocida prednjači član Predsjedništva Bosne i Hercegovine Milorad Dodik, koji je pokrenuo i potpisao peticiju kojom se izražava stav o neprihvatanju zakona koji je nametnuo visoki predstavnik, ali kojom se isto tako izražava sraman stav da se „uz uvažavanje svih žrtava, u Srebrenici nije desio genocid“ je i na taj način negirao genocid u Srebrenici.²³

Neprihvatanjem odluke Milorad Dodik je nastavio ne samo negirati genocid već i omalovažavati preživjele žrtve genocida. Pored člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz reda srpskog naroda, i opozicione stranke u bh. entitetu Republika Srpska u javnim medijima su iznijele svoj stav o neprihvatanju odluke visokog predstavnika i samim tim dale podršku negiranju genocida.

Prema podacima monitoringa se može jasno zaključiti da je bh. entitet Republika Srpska epicentar negiranja genocida u Bosni i Hercegovini, što je kontinuitet kada je riječ o prethodna dva izvještaja o negiranju genocida.

Mural u Banjoj Luci posvećen Ratku Mladiću (Izvor: Goran Katić, Radio Slobodna Evropa)

²³ Dodik pokrenuo peticiju o neprihvatanju Inzkove odluke, *Radio Slobodna Evropa*, 23. 06. 2021. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/dodik-peticija-incko-negiranje-genocida/31374264.html>

Negiranje u regionu

U Srbiji je slična situacija kao u bh. entitetu Republika Srpska, gdje su negatori genocida nosioci visokih javnih funkcija, a mediji (privatni i državni – javni) aktivno učestvuju u negiranju genocida, ili u slučaju RTS (Radio-televizija Srbije) najčešće služe kao platforma za negiranje genocida. Prilikom gostovanja, gosti ne budu prekinuti ili opomenuti kada negiraju genocid u Srebrenici, već se šutnjom ili drugim gestama odobrava njihovo negiranje. Intervencija voditelja, urednika ili drugih osoba zaduženih za regulaciju medijskih sadržaja gotovo uvijek izostane kada je u pitanju negiranje genocida.

Nakon donošenja „Inzkovog zakona” u Bosni i Hercegovini, negiranje genocida je u blagom padu što je evidentirano monitoringom. Međutim, izostanak takvog zakona u Republici Srbiji je pojačalo negiranje genocida, pa su kao komentar na donošenje „Inzkovog zakona” visoki dužnosnici Republike Srbije poput Aleksandra Vulina aktivno negirali genocid i predstavljali to kao „uvod u poništavanje Republike Srpske.”²⁴

Skupština Crne Gore je usvojila Rezoluciju o genocidu u Srebrenici 17. jula 2021. godine, nakon čega je zabilježen veliki broj slučajeva negiranja genocida kao reakcija na usvajanje. Prema monitoringu, u negiranju su učestvovali javni funkcioneri poput Jovana Vučurovića (poslanik Skupštine), Marka Kovačevića (gradonačelnik Nikšića) i drugih. Pored javnih funkcionera, u Crnoj Gori su genocid negirali analitičari, predstavnici akademske zajednice i različitih nevladinih organizacija. Veliki broj slučajeva negiranja genocida u Crnoj Gori je prenesen od strane medija koji svoje sjedište imaju u Republici Srbiji.

Dva zabilježena slučaja negiranja genocida u Republici Hrvatskoj su od strane predsjednika države Zorana Milanovića. Oba puta je riječ o relativizaciji genocida. Prvi put je to učinio nakon „Inzkovog zakona” kada je rekao da genocid u Srebrenici „nije isto što i holokaust i Jasenovac”, te da je „težak zločin s elementima genocida”, ali da nijedan sud nije „sveto pismo.”²⁵ Drugi put je kazao da je u Srebrenici počinjen genocid, ali da u tom slučaju treba „izmisliti novi naziv” za neke „teže zločine.”²⁶ Ovo je značajna promjena u odnosu na prethodni Izvještaj o negiranju genocida, kada nije zabilježen ni jedan slučaj negiranja genocida u Hrvatskoj. Posebno je zabrinjavajuća pojava to što je negator upravo predsjednik Hrvatske.

Prakse negiranja genocida

Iako su dva različita međunarodna suda, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) u Haagu 2004. i Međunarodni sud pravde (MSP) 2006. godine, kvalifikovali zločin u Srebrenici kao akt genocida, negiranje istog nikada nije prestalo. Pored osuda međunarodne zajednice, ali i zakonske zabrane, vlasti u Srbiji i bh. entitetu Republika Srpska negiraju genocid u Srebrenici. Za njih nisu relevantni naučni i drugi dokazi o masovnim ubistvima. Izvrstanjem činjenica, termina i ukazivanjem na druge (navodne i presuđene/dokazane) zločine neprestano se pokušava negirati i umanjiti genocid, ali i skrenuti pažnja sa njegovih činjenica. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) u Haagu donio je više presuda u kojima se potvrđuje genocid u slučaju Srebrenice, a isto su učinili i drugi državni i međunarodni sudovi.

Primjetno je da su trijumfalizam, nacionalni historijski revizionizam i veličanje osuđenih ratnih zločinaca itekako prisutni u javnom prostoru, posebno u bh. entitetu Republika Srpska, ali i na području Republike Srbije. Revizionisti nalaze ili izmišljaju događaje koje zatim nasumično povezuju i time stvaraju narativ koji odgovara zajednicama i/ili političkim strankama koje predstavljaju. Ovakav metod stvaranja narativa je svojstven za druge teorije zavjere koje možemo vidjeti u javnom prostoru. Nerijetko se i samo zabranjivanje negiranja genocida predstavlja kao napad na jedan narod, odnosno na njihovu slobodu govora.

Ono što bitno razlikuje teorije zavjere koje se koriste za negiranje genocida u Srebrenici od ostalih jeste to što u negiranju genocida učestvuju javne institucije.

U junu prošle godine, Vlada Republike Srpske je na posebnoj sjednici zaprimila *Izvještaj Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu 1992. – 1995. godine*, i tada je predsjednik Gideon Greif kazao kako je ponosan što je mogao da predstavi *Izvještaj*.

„U svom radu bili smo slobodni i rukovodili smo se istinom, pravdom i činjenicama”, rekao je Greif nakon sjednice.

Greif je, gostujući na Radio televiziji Republike Srpske (RTRS) u emisiji „Intervju”, iznio zaključke *Komisije* da u Srebrenici nije počinjen genocid i da je korigovan broj žrtava.²⁷

24 Vulin: Nametnuti Inckov zakon – obrazac za poteze protiv Srba, *Infosrpska*, 12. 12. 2021. Dostupno na: <https://infosrpska.ba/vulin-nametnuti-inckov-zakon-obrazac-za-poteze-protiv-srba/>

25 https://www.dnevno.ba/vijesti/ovo-bi-moglo-objeknuti-u-sarajevu-milanovic-otvoreno-o-covicu-dodiku-bosni-i-hercegovini-srebrenici242663/?fbclid=IwAR1QCvyY4HrmDxFy1T27Na1j34rubPACEPwcxI2_dkw1Sm-La3vXUAo-M0Ck

26 Milanović: Srebrenica je genocid, ali onda za teže zločine treba novo ime, *Radio Slobodna Evropa*, 06. 12. 2021. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/milanovi%C4%87-srebrenica-je-genocid-ali-on-da-za-te%C5%BEe-zlo%C4%8Dine-treba-novo-ime/31596501.html>

27 Kuloglija, N. *Objavljen Zaključni izvještaj o stradanju svih naroda u srebreničkoj regiji od 1992. do 1995. godine*, Detektor.ba, 21. 07. 2021. Dostupno na: <https://detektor.ba/2021/07/21/objavljen-zaključni-izvjestaj-o-stradanju-svih-naroda-u-srebrenickoj-regiji-od-1992-do-1995-godine/>

Pored individualnih objava često se mogu pronaći web-stranice grupa koje, uz promovisanje nacionalističke politike, objavljaju sadržaje o negiranju genocida u Srebrenici.

Za medij „Radio Slobodna Evropa“ iz kompanije Twitter i Google poručili su da imaju namjeru da sa svojih društvenih platformi uklanjaju sadržaje u kojima se negira genocid u Srebrenici. Oglasili su se i iz Youtube-a, kazavši da imaju jasno ustanovljenu politiku koja „sankcionise svaki govor mržnje.“

Direktor kanadskog Instituta za istraživanje genocida (IGK) Emir Ramić istakao je da oni vode evidenciju o sadržajima na društvenim mrežama i da najviše objava u kojima se vrijeđaju srebreničke žrtve dolazi iz Srbije, ali da ih ima i iz Rusije, Francuske i drugih država.

IGK još nije dobio odgovore na zahtjev kojeg je 30. jula 2021. uputio najpopularnijim društvenim mrežama, ali Ramić kaže da se nada pozitivnom odgovoru jer su „socijalne mreže već ranije uklanjale neke sadržaje koji zadiru u mržnju prema drugom i drugačijem i koji vrijeđaju žrtve holokausta, i u pojedinačnim slučajevima i žrtve genocida u Srebrenici.“²⁸

Također, iz kompanije Twitter su poručili da na njihovoј mreži „nema apsolutno nikakvog mesta“ za ovakve poruke i govor.²⁹

Prema pisanju medija „Radio Slobodna Evropa“ najviše sadržaja negiranja genocida dolazi iz Srbije.

Na društvenim mrežama je još uvijek veoma teško kontrolisati sadržaje u kojima se poriču dokazani i presuđeni zločini, kao i negiranje genocida. Prema navodima Centra za borbu protiv mržnje u digitalnom prostoru (CCDH), društvene mreže Facebook, Twitter, Instagram, Youtube i TikTok nisu reagovale na 84 % objava koje bi se trebale kategorizirati kao širenje mržnje.³⁰

Okvir narativa negiranja

Negiranje genocida definiše se kao pokušaj tvrdnje da genocid nije počinjen. Negiranje genocida je također pokušaj da se poreknu ili minimiziraju činjenice o obimu, okrutnosti i težini genocida. U BiH to se manifestuje kroz sljedeće oblike: osporavanje karaktera i obima počinjenog genocida, veličanje ratnih zločinaca, neprihvatanje sudskih presuda – izostanak osude, opravdavanje i umanjivanje počinjenog zločina, obilježavanje javnih prostora davanjem imena po osuđenim ratnim zločincima ili kvalificiranim ratnim događajima, otvoreni revisionizam.³¹ Negiranje genocida u praksi znači nedostatak odgovornosti i na koncu poziva, ohrabruje i potiče na novi genocid.

U Izvještaju o negiranju genocida u Srebrenici 2020. definisane su tri najčešće taktike koje se koriste u negiranju genocida, a relevantne su i za ovaj Izvještaj: osporavanje broja i identiteta žrtava, teorije međunarodnih zavjera i preispitivanje sudova, te triumfalizam i nacionalni historijski revisionizam.³² Idenične metode negiranja genocida su zabilježene monitoringom u periodu od maja 2021. do maja 2022. godine. Za negatore genocida irrelevantni su fizički dokazi o masovnim ubistvima. Ubijeni civili su od strane negatora označeni kao borci, vojnici i teroristi. Uprkos argumentima koji su potkrijepljeni sudskim činjenicama, negatori genocida i dalje osporavaju zločin i njegove razmjere te nastoje počinitelje zločina predstaviti kao žrtve masovnog nasilja i zavjere.³³ Iako se vode detaljne evidencije i druge baze podataka sa detaljnim statistikama, čak i materijalima i uzorcima DNK, kao što to radi ICMP, negatori genocida u Srebrenici ipak pokušavaju nametnuti alternativne narative koji za cilj imaju osporiti sve navedeno.

28 Božić Krainčanić, S., Društvene mreže uklanjače sadržaje u kojima se negira genocid u Srebrenici, *Radio Slobodna Evropa*, 11. 08. 2021. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-genocid-srebrenica-negiranje/31404704.html>

29 Ibid.

30 Trepanić, A., Društvene mreže postale "sigurno mjesto" za širenje antisemitizma, navodi izvještaj, *Detektor.ba*, 02.08.2021. Dostupno na: <https://detektor.ba/2021/08/02/drustvene-mreze-postale-sigurno-mjesto-za-sirenje-antisemitizma-navodi-izvjestaj/>

31 Gačanica, L. *Pravna regulacija zabrane negiranja (poricanja), minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: forumZDF - TRIAL International, 2020. Dostupno na: http://www.dwp-balkan.org/bh/library.php?cat_id=5&text_id=35

32 Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarsje za žrtve genocida iz 1995. godine, *Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2020*. Srebrenica: Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarsje za žrtve genocida iz 1995. godine, 2020

33 Ibid.

PUBLIKACIJE U SLUŽBI NEGIRANJA GENOCIDA U SREBRENICI

U julu 2021. godine objavljen je Zaključni izvještaj Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu od 1992. do 1995. godine (u daljem tekstu ovog poglavlja: *Izvještaj i Komisija*) na web-stranici istoimene *Komisije*. Ova *Komisija* je formirana 7. februara 2019. godine odlukom Vlade Republike Srpske³⁴, a kao predsjedavajući je imenovan Gideon Greif iz Izraela.³⁵ Cilj *Izvještaja* je, prema tvrdnji njegovih autora, uspostavljanje činjenica o patnjama svih naroda na području Srebrenice na objektivan i nepristrasan način, te jačanje „povjerenja i tolerancije“ između naroda u Bosni i Hercegovini kako bi se postiglo pomirenje i „koegzistencija“ sadašnjih i budućih generacija.

Međutim, *Izvještaj* u nekoliko navrata negira genocid, relativizira ga i umanjuje njegov obim – posebno kada je u pitanju broj žrtava. Naime, u *Izvještaju* se tvrdi da analizom *Komisije* broj žrtava u primarnim masovnim grobnicama „ne može biti veći od 3.715“ i to ako su grobnice „maksimalno iskorištene – bez praznina između tijela.“³⁶ Dalje, tvrde da je broj žrtava prema izvještajima Međunarodne komisije za nestale osobe (ICMP) koje su prebačene iz primarnih u sekundarne grobnice prevelik u odnosu na broj koji se „može očekivati“ prema njihovoj analizi – i to ako se grobnice „maksimalno napune leševima.“³⁷ Također se tvrdi da je razlika između broja žrtava prema analizi *Komisije* i ICMP-a ta da je ICMP uključio žrtve koje nisu ubijene sistematskim egzekucijama, već „alternativnim kontekstima.“

Terminologija koja se odnosi na sistematsko i masovno ubijanje ljudi, kao i na dostignuća u oblasti forenzičke i nauke općenito koja su korištena u dokazivanju obima zločina genocida u i oko Srebrenice, pokazuju pokušaj uspostavljanja lažnog i čak izrugivajućeg narativa o broju žrtava genocida u Bosni i Hercegovini, s krajnjim ciljem opovrgavanja činjenica koje su dokazane u preko 20 sudskih procesa pred Međunarodnim sudom za bivšu Jugoslaviju i Sudom Bosne i Hercegovine. Koristeći termine „maksimalno punjenje grobnica leševima“ i sličnih konstrukcija, autori i autorice *Izvještaja* uspostavljaju nastavak nehumanog, negatorskog i pseudonaučnog pristupa temi genocida u Srebrenici od strane vlasti u bh. entitetu Republika Srpska, koja je osnivač ove komisije i promoter njihovog izvještaja.

Na 1036 stranica *Izvještaj* jednostrano odbacuje ili zanemaruje nalaze niza međunarodnih sudova, uključujući ne samo Međunarodni krivični

³⁴ Narodna skupština RS-a je 14. augusta 2018. godine je odbacila (70 poslanika glasalo ZA) izvještaj komisije iz 2004. godine koju je formirala tadašnja vlada Republike Srpske.

³⁵ Grief, G. et al., *Zaključni izvještaj Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu od 1992. do 1995. godine*, (2020), 11. Dostupno na: <https://incomfis-srebrenica.org/report/>

³⁶ Ibid. 463

³⁷ Ibid. 464

sud za Jugoslaviju (MKSJ) već i Međunarodnog suda pravde u Haagu, da „pokolj oko 8.000 Bošnjaka tj. bosanskih muslimana – muškaraca i dječaka u Srebrenici i oko nje u julu 1995. godine, koji su počinile paravojne jedinice bosanskih Srba i istovremena prisilna deportacija više od 25.000 bošnjačkih žena, djece i starijih muškaraca predstavlja genocid.“³⁸

Primarni cilj *Komisije i Izvještaja* je minimiziranje broja žrtava i negiranje genocida što se vidi i iz zaključka *Izvještaja* u kojem stoji: „Nakon temeljne istrage Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu 1992 – 1995. godine, zaključuje se da se u Srebrenici nije dogodio niti pojedinačni zločin genocida niti genocid uopšte. Iako Komisija ne smatra ubistva koja su se dogodila oko Srebrenice genocidom, ona u uvažava činjenicu da su hiljade ljudi (uglavnom ratnih zarobljenika) ubijene na najstrašniji način i da odgovorne za ove gusne zločine treba kazniti.“³⁹

Reakcije na *Izvještaj Komisije*

Otvoreno pismo potpredsjednika Svjetskog jevrejskog kongresa Menachema Rosensafta

Nakon što je *Izvještaj Komisije* prezentovan javnosti, između ostalih, reagovao je otvorenim pismom potpredsjednik Svjetskog jevrejskog kongresa Menachem Rosensaft.

Rosensaft je *Izvještaj* okarakterisao kao dokument koji je „sramota za nauku i rukavica u lice činjenicama utvrđenim međunarodnim pravom“ i koji „zaslužuje da bude poslan na smetljije historije“. *Izvještaj* je, kako Rosensaft navodi, „pravno i činjenično čudovišan“ i ignoriše presude Međunarodnog krivičnog suda UN-a za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Rosensaft upozorava da *Komisija* svoj *Izvještaj* podupire jednim izdvojenim mišljenjem sa suđenja u jednom od ranijih predmeta MKSJ te da se u izvještaju koriste spisi diskreditiranih negatora genocida, dok nisu uzeti u obzir zapisi historičara i pravnih stručnjaka koji su došli do dijametralno različitih zaključaka.⁴⁰

Rosensaft smatra da je „posebno cinično u aktuelnoj kampanji negiranja genocida bilo imenovanje izraelskog akademika Gideona Greifa za predsjednika Nezavisne međunarodne istražne komisije, vjerovatno kako bi dao auru pseudonauke onome čija je očita namjera bila još jedno negiranje ili u najmanju ruku ‘izbjeljivanje’ rasprostranjenog kršenja

³⁸ Otvoreno pismo potpredsjednika Svjetskog jevrejskog kongresa, Menachema Rosensafta, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 05. 08. 2021. Dostupno na: http://institut-genocid.unsa.ba/v2/vijest.php?akt_id=254

³⁹ Novi izvještaj o Srebrenici - Grajf. Nije bilo genocida, Popov: Komisija je lažirala rezultate, *Euronews Srbija/N.B.*, 21. 07. 2021. Dostupno na: <https://www.euronews.rs/evropa/region/9714/novi-izvestaj-o-srebrenici-grajf-nije-bilo-genocida-popov-komisija-je-lazirala-rezultate/vest>

⁴⁰ Otvoreno pismo potpredsjednika Svjetskog jevrejskog kongresa, Menachema Rosensafta, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 05. 08. 2021. Dostupno na: http://institut-genocid.unsa.ba/v2/vijest.php?akt_id=254

međunarodnog prava – među njima i užasnih zločina protiv čovječnosti i genocida – koje su počinile paravojne snage bosanskih Srba i njihove vođe tokom balkanskih ratova devedesetih.”⁴¹

Rosensaft je analizirao *Izvještaj* i ukazao na „uvrnutu logiku” kojom su se vodili njegovi autori. Rosensaft ukazuje da „Greifov izvještaj” (kako ga naziva Rosensaft) uključuje „vjekovnu racionalizaciju okrivljavanja žrtava za njihovo nestajanje po osnovu rasnih, etničkih ili vjerski motivisanih razloga.”⁴²

Rosensaft uspoređuje *Izvještaj* sa Goebbelsovom propagandom prije i tokom Drugog svjetskog rata gdje su Jevreji optuženi da nanose štetu tadašnjoj Njemačkoj. U *Izvještaju* Bošnjaci su predstavljeni kao da su „sami sebi uzrokovali genocid (koji izvještaj negira da je bio genocid) – nemojte kriviti Mladića, nemojte kriviti Karadžića, nemojte kriviti vojnike Republike Srpske koji su strijeljali hiljade nenaoružanih muškaraca i dječaka. U samom korijenu, umjesto toga, okrivite Bošnjake.”

U oktobru 2021. godine objavljena je vijest u bosanskohercegovačkim medijima da će Gideon Greif u novembru iste godine dobiti orden „Križ za posebne zasluge Federalne Republike Njemačke”, odlikovanje njemačkog predsjednika Frank – Waltera Steinmeiera, uz obrazloženje da je Greif „jedan od najpoznatijih međunarodnih stručnjaka koji radi na područjima izučavanja i predavanja o holokaustu.”⁴³

Uslijedile su burne reakcije od strane udruženja koja okupljaju preživjele žrtve genocida, organizacija i pojedinaca koje su rezultirale odlukom njemačkog predsjednika na zahtjev saveznog ministra za vanjske poslove da „istraživač holokausta i prvi čovjek komisije za Srebrenicu Republike Srpske Gideon Greif neće dobiti Orden za zasluge Savezne Republike Njemačke.”⁴⁴

U januaru 2022. godine Greif je izjavio da planira da objavi „pojašnjenje” *Izvještaja Komisije*. „Ovo je broj koji se spominje od početka pa nadalje, nije bilo drugačije: oko 8.000. I mi to ne iskriviljujemo; mi to prihvatom. Naravno, mi osuđujemo zločine”, rekao je Greif u izjavi koja je u suprotnosti s *Izvještajem Komisije*.⁴⁵ Međutim, Greifove izjave ne mijenjaju sadržaj *Izvještaja* i njegovu revisionističku prirodu, nego su prije pokušaj popravljanja narušene akademske reputacije samih autora *Izvještaja*.

41 Ibid.

42 Ibid.

43 Softić I. Njemačko odlikovanje za negatora srebreničkog genocida, *Al-Jazeera Balkans*, 30. 10. 2021. Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net/teme/2021/10/30/njemacko-odlikovanje-za-negatora-srebrenickog-genocida>.

44 Milavić E., Negator genocida Greif tvrdi da mu Njemačka nije dodijelila orden jer je Jevrej, *N1*, 31. 12. 2021. Dostupno na: <https://ba1info.com/vijesti/negator-genocida-greif-tvrdi-da-mu-njemacka-nije-dodijelila-orden-jer-je-jevrej/>

45 Izraelski historičar Gideon Greif priznao grešku u izvještaju: U Srebrenici je ubijeno 8.000 Bošnjaka, *Faktor*, 19. 01. 2022. Dostupno na: <https://www.faktor.ba/vijest/izraelski-historicar-gideon-greif-priznao-gresku-u-izvestaju-u-srebrenici-je-ubijeno-8000-bosnjaka/150868>

STUDIJA SLUČAJA: PRESUDA RATKU MLADIĆU

Međunarodni mehanizam za krivične sudove izrekao je 8. juna 2021. godine drugostepenu presudu kojom je potvrđena doživotna kazna zatvora Ratku Mladiću, nekadašnjem generalu Vojske Republike Srpske za genocid u Srebrenici, progone Bošnjaka i Hrvata, terorisanje građana Sarajeva i uzimanje pripadnika UN-a za taoce.

Negiranje genocida i veličanje ratnih zločina kroz reakcije na presudu Ratku Mladiću

Nakon drugostepene presude Ratku Mladiću uslijedile su brojne reakcije političkih zvaničnika iz bh. entiteta Republika Srpska i Srbije kroz koje su negirali genocid, veličali lik i djelo Ratka Mladića kao „pozitivne ličnosti”, a odluku suda okarakterisali kao „antisrpsku” i „nepravednu”.⁴⁶

Član predsjedništva BiH Milorad Dodik je putem društvenih mreža podijelio fotografiju praćenja izricanja presude Mladiću i sve je nazvao pravljenjem „mita o genocidu koji se nije dogodio.”⁴⁷

- „Nama je jasno da se nastoji napraviti mit o genocidu u Srebrenici, koji se nije desio (...) General Mladić je poslat u legendu. Srpski narod zna da bi bez njegovog komandovanja bilo mnogo većeg stradanja ovog naroda. Srbi su najveći stradalnici u raspadu Jugoslavije.”⁴⁸

(Izvor: : <https://zurnal.info/clanak/velicanje-genocida-snaznije-nego-prije-deset-godina/24059>)

46 Reakcije iz Republike Srpske: Mladić pozitivna ličnost, Tribunal antisrpski, *N1*, 08. 06. 2021. Dostupno na: <https://ba1info.com/vijesti/reakcije-iz-republike-srpske-mladic-pozitivna-lincost-tribunal-antisrpski/>

47 Posljednji veliki balkanski sudske proces: Veličanje genocida snažnije nego prije deset godina, *Zurnal.info*, 08. 06. 2021. Dostupno na: <https://zurnal.info/clanak/velicanje-genocida-snaznije-nego-prije-deset-godina/24059>

48 Dodik o presudi zločincu Mladiću: Ne može se povezati s voljom naroda da formira RS, *Klix.ba*, 08. 06. 2021. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/dodik-o-presudi-zlocincu-mladicu-ne-moze-se-povezati-s-voljom-naroda-da-formira-rs/210608151>.

U reakciji na presudu predsjednica bh. entiteta Republika Srpska Željka Cvijanović kvalificovala je Haški tribunal kao politički i „antisrpski sud koji odgovornost za ratne zločine ne utvrđuje prema dokazima, već prema nacionalnoj pripadnosti optuženika.” Cvijanovićevo je u istoj reakciji predstavila Mladića kao pozitivnu istorijsku ličnost:

„Što se tiče generala Mladića, on je u najtežim vremenima stao na čelo vojske koja je odbranila Republiku Srpsku, kao i pravo srpskog naroda na život i slobodu. Tu istorijsku činjenicu, kao ni percepciju našeg naroda o generalu Mladiću, ne može da promijeni nijedna presuda na svijetu, a pogotovo ne haška inkvizicija koja je odavno izgubila i posljednje zrno kredibiliteta.”⁴⁹

Predsjednik političke stranke DNS Nenad Nešić u reakciji je rekao da je presuda dokaz da „nema pravde za srpski narod”, a da je Mladić „pozitivna ličnost za srpsku istoriju.” Pored toga Nešić je pokušao minimizirati rad suda i presudu nazvao političkom:

„Nažalost, srpska suza nema roditelja i srpska suza nije ista kao druge suze naroda koji žive na Balkanu. General Ratko Mladić je bio i ostaće pozitivna istorijska ličnost za srpski narod. Sama činjenica da današnja odluka Žalbenog vijeća nije bila jednoglasna po nijednoj tački jasno potvrđuje da je riječ o političkoj, a ne o pravnoj i pravednoj presudi.”⁵⁰

Presudu Ratku Mladiću komentarisali su i drugi politički predstavnici u bh. entitetu Republika Srpska. Predsjednik SDS-a Mirko Šarović je u reakciji rekao da je presuda Mladiću samo „jedna u nizu presuda u kojoj se vojno-političkom rukovodstvu jedne strane pokušava nametnuti sva krivica za dešavanja u periodu 1992. – 1995.” Sličnog mišljenja je bio i predsjednik stranke Ujedinjena Srpska Nenad Stevandić koji je presudu okarakterisao kao nepravednu.⁵¹

Nakon presude, podrška ratnom zločincu Ratku Mladiću došla je i u vidu transparenta podrške u Banjoj Luci, Trebinju i drugim gradovima u bh. entitetu Republika Srpska.

U Banjoj Luci je 08. juna 2021. godine, na dan presude Mladiću, postavljen transparent sa natpisom: „Ne priznajemo haške odluke. Ti si ponos Srpske Republike.” Pored natpisa je stavljena vojnička kapa kakvu je nosio Mladić tokom rata.⁵²

49 Ibid.

50 Karić S., „Nema pravde za srpski narod” Nešić poručio da Mladić ostaje pozitivna ličnost za srpsku istoriju, *Srpska.info*, 08. 06. 2021. Dostupno na: <https://srpskainfo.com/nema-pravde-za-srpski-narod-nesic-poruci-da-mladic-ostaje-pozitivna-ljestnost-za-srpsku-istoriju/>.

51 Stavovi političara iz RS-a o presudi Ratku Mladiću ujednačeni: Sramne poruke i veličanje zločinca, *Klix.ba*, 08. 06. 2021. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/stavovi-politicara-iz-rs-a-o-presudi-ratku-mladicu-ujednaci-sramne-poruke-i-velicanje-zlocinca/210608197>.

52 U Banjaluci postavljen transparent podrške Mladiću: „Ti si ponos RS”, *N1*, 08. 06. 2021. Dostupno na: <https://rs.n1info.com/region/u-banjaluci-postavljen-transparent-podrske-mladicu-ti-si-ponos-rs/>.

Na zidinama Starog grada u Trebinju, nakon izricanja presude, istaknuta je trobojka sa Mladićevim likom i natpisom „HEROJ.”⁵³

(Izvor: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/na-zidinama-starog-grada-u-trebinju-istaknut-mladicev-lik-s-natpisom-heroj/210609059>.)

53 Na zidinama Starog Grada u Trebinju istaknut Mladićev lik s natpisom “heroj”, *Klix.ba*, 08. 06. 2021. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/na-zidinama-starog-grada-u-trebinju-istaknut-mladicev-lik-s-natpisom-heroj/210609059>

Reakcije iz Srbije na presudu Mladiću

Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić je nakon izricanja presude Mladiću imao obraćanje na sjednici Savjeta bezbjednosti UN-a. Između ostalog, Vučić je rekao da Srbija osuđuje „užasan zločin“ u Srebrenici. Međutim, nije pomenuo riječ genocid. Predsjednik Srbije je presudu Ratku Mladiću nazvao selektivnom, te poručio da se Srbija zalaže za mir:

„Ova vrsta selektivne pravde može da spreči saradnju, ali mi ćemo gledati u budućnost.“

Premijerka Vlade Srbije Ana Brnabić je nakon izricanja presude Mladiću sud u Haagu nazvala političkim koji po njenom mišljenju nije pridonio pomirenju:

„Sada smo dalje od pomirenja nego što smo bili prije 26 godina. Sada, čini mi se, imamo goru netrpeljivost među narodima nego što smo imali tijekom sukoba. Ovome je Haag mnogo pridonio. Govorili su tada da sud nije pravljen da bi doprinio pomirenju, a ja se s time ne slažem jer, da su odgovarali svi koji su zločine činili, sud bi doprinio pomirenju.“⁵⁴

Nakon presude, srpski tabloidi su Mladiću iskazali nesumnjivu podršku. To je vidljivo na primjeru njihovih naslovnih stranica kroz koje je Mladić predstavljen kao „srpski heroj.“

„Informer“ je kroz svoju naslovnicu poručio „Džaba vam sve haške presude. Mladić zauvek srpski heroj!“ Za „Kurir“ presuda Ratku Mladiću je „nepravda“ i „živa rana.“ Srpski „Objektiv“ je objavio naslovnicu na kojoj je Ratko Mladić i tekst pod nazivom „Tajna Mladićevog prstena hrabrost i prkos.“ U svim ovim tekstovima veličani su lik i djelo presuđenog ratnog zločinca Ratka Mladića.⁵⁵

⁵⁴ Brnabić nakon presude Mladiću: Haški sud je politički sud, *Tportal.hr*, 08. 06. 2021. Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/brnabic-nakon-presude-mladicu-haski-sud-je-politicci-sud-foto-20210608>.

⁵⁵ Skandalozno izvještanje srpskih tabloida, veličanje zločinca Mladića, *Radio Sarajevo*, 09. 06. 2021. Dostupno na: <https://radiosarajevo.ba/vijesti/regija/kako-su-tabloidi-iz-srbije-izvjestavali-o-presudi-mladicu/420196>.

(Izvor: https://www.slobodnabosna.ba/vijest/202906/vuchicevi_mediji_na_straznjim_nogama_pogledajte_jutrosnje_naslovnice_srbijanskih_tabloida_sve_je_jasno_kao_dan.html)

U mnogim srpskim gradovima Ratku Mladiću je pružena podrška u vidu murala. Jedan takav je u julu 2021. godine osvanuo u Beogradu. Novi Beograd, Rakovica, Vračara, Kotež, Karaburma i Stari Grad su beogradske općine koje imaju murale posvećene presuđenom ratnom zločincu Ratku Mladiću.

Mural na križanju Njegoševe i ulice Alekse Nenadovića u Beogradu izazvao je dosta pažnje jer je više puta uništavan farbom i sprejem. Aktivistkinje za ljudska prava Jelena Jaćimović i Aida Čorović brutalno su privedene od strane policije nakon što su bacile jaja na mural.⁵⁶

(Izvor: <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/region/ko-o-cemu-srbija-o-pomirenju-osvanuo-ogroman-mural-krvnika-ratka-mladica-675587>)

56 Diković J., Gde se sve u Beogradu nalaze murali Ratku Mladiću?, *Danas.rs*, 17. 11. 2021. Dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/gde-se-sve-u-beogradu-nalaze-murali-ratku-mladica/>

Evidentno je da se mediji i nosioci najviših političkih funkcija u Republici Srbiji i bh. entitetu Republika Srpska odbijaju suočiti sa sudski i naučno utvrđenim činjenicama koje su sastavni dio presude Ratku Mladiću. Veličanjem lika i djela Ratka Mladića, osporavanjem legitimite Haškog tribunalja, kao i opravdavanjem i relativiziranjem njegovih zločina – najviše zločin genocida – srpski politički predstavnici aktivno učestvuju u organizovanom negiranju genocida u Srebrenici. U ovom procesu im pružaju podršku i platformu navedeni mediji koji su zabilježeni monitoringom ovog Izvještaja.

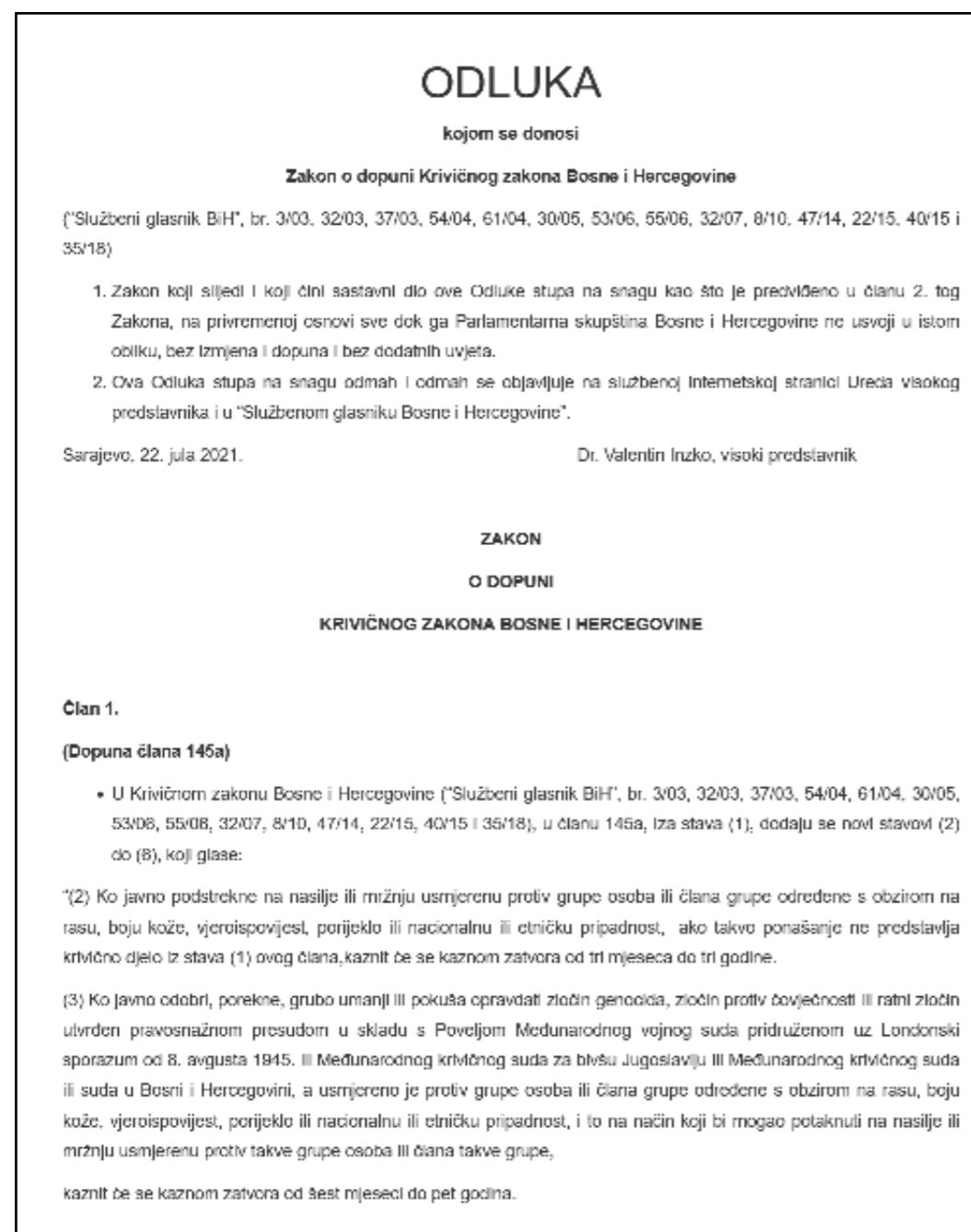
Memorijalni centar Srebrenica je organizirao praćenje uživo presude Mladiću u blizini mezarja, okupivši tako porodice žrtava genocida i ostale ljude iz Srebrenice i okoline da skupa dočekaju izricanje presude.

Prijenos u Memorijalnom centru izricanja presude Ratku Mladiću

STUDIJA SLUČAJA: ZAKON O ZABRANI NEGIRANJA GENOCIDA

Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini Valentin Inzko je, koristeći Bonske ovlasti, nametnuo 23. jula 2021. godine dopune Krivičnog zakona BiH kojima se zabranjuje i kažnjava negiranje genocida i veličanje ratnih zločinaca.⁵⁷

⁵⁷ Odluka visokog predstavnika kojom se donosi Zakon o dopuni Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, OHR, br. 26/21, 23. juli 2021. Dostupno na: <http://www.ohr.int/odluka-visokog-predstavnika-kojom-se-donosi-zakon-o-dopuni-kriivicnog-zakona-bosne-i-hercegovine/>

U Odluci koja se odnosi na Zakon o dopuni Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, između ostalog, stoji: „Ko javno odobri, porekne, grubo umanji ili pokuša opravdati zločin genocida, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin utvrđen pravosnažnom presudom u skladu s Poveljom Međunarodnog vojnog suda pridruženom uz Londonski sporazum od 8. avgusta 1945. ili Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili Međunarodnog krivičnog suda ili suda u Bosni i Hercegovini, a usmjereno je protiv grupe osoba ili člana grupe određene s obzirom na rasu, boju kože, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalnu ili etničku pripadnost, i to na način koji bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv takve grupe osoba ili člana takve grupe, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.”

Reakcije na Odluku visokog predstavnika u BiH i negiranje genocida od donošenja do stupanja Odluke na snagu

Prema Odluci visokog predstavnika „Zakon stupa na snagu osam dana od dana objavljanja na službenoj internetskoj stranici Ureda visokog predstavnika, ili jedan dan od dana objavljanja u ‘Službenom glasniku Bosne i Hercegovine’, koji god od tih dana nastupi ranije.”

Zakon je stupio na snagu 28. jula 2021. godine, a u periodu od objave Odluke visokog predstavnika do stupanja na snagu Zakona uslijedile su brojne reakcije na donošenje pomenute odluke. U reakcijama, pogotovo iz bh. entiteta Republika Srpska i Republike Srbije, negiran je genocid nad Bošnjacima u Srebrenici.

Član Predsjedništva BiH Milorad Dodik je odmah po objavi u medijima da je visoki predstavnik donio Odluku o dopuni u Krivičnom zakonu BiH kojom se zabranjuje i kažnjava negiranje genocida u nizu izjava za medije negirao genocid:

„Mislim da su se prekalkulirali, da se neko ovdje njih boji. Bojim se samo Boga i da ne razočaram ovaj narod. Hvala im što su nas probudili, ipak smo mislili da nisu toliki kreteni. Gospodine Inzko, nije se desio genocid.”⁵⁸

„Reći čuoš jednom nije učinjen genocid u Srebrenici. To je naša trajna ocjena. Zovite me za deset dana, to će isto reći. Ako je već potrebno da sto puta se govori. U svakom slučaju, ovo nije nimalo jednostavna situacija. Ovo će posijati mnogo zla u Bosni i Hercegovini.”⁵⁹

⁵⁸ Maksimović D., Inzko nametnuo zakon o negiranju genocida, DW, 23. 07. 2021. Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/inzko-nametnuo-zakon-o-negiranju-genocida/a-58612728>

⁵⁹ Barbarić I., Niz reakcija na Inzkov zakon o zabrani negiranja genocida, HRT/Dnevnik/IMS/, 23.07.2021. Dostupno na: <https://vijesti.hrt.hr/svijet/niz-reakcija-na-inzkov-zakon-o-zabrani-negiranja-genocida-2431968>

„RS to odbacuje, genocid se nije desio, Srbi nikad ne smiju to prihvati.“⁶⁰

„RS ovo odbacuje. U Srebrenici se nije desio genocid, to kažu međunarodni faktori. Pokušava se genocid nametnuti srpskom narodu. BiH nakon ovog ne može da funkcioniše.“⁶¹

Dodik je negirao genocid i 28. jula 2021. godine gostujući na „ATV“ gdje je ponovio „da je za njega u vezi sa Srebrenicom neprihvatljiva kvalifikacija koja se zove genocid, da se ne plaši sankcija.“

„Kao predstavnik srpskog naroda, koji me podržava, ne smijem dozvoliti da čutim, kao i da ovaj narod kalkuliše s tim da li ima potrebe da se boji ili ne.“⁶²

Predsjednica Udruženja žena žrtava rata Republike Srpske Božica Živković Rajilić je u medijskim istupima 23. jula 2021. godine negirala genocid uz obrazloženje da „nametnuta odluka odlazećeg visokog predstavnika Valentina Incka predstavlja još jedan pokušaj da se lažni mit o genocidu u Srebrenici nametne kao istina, iako se zna da je zločin u Srebrenici bio dogovorena tragedija da bi se izvršila satanizacija Srba.“

„Nema istine silom, istina ima svoje činjenice broj mrtvih, poginulih. Ne moraju se uzeti u obzir samo naši podaci, mogu se uzeti i podaci stranaca i svi podaci pokazuju da nije bilo genocida u Srebrenici.“⁶³

Milan Mandić, predsjednik Udruženja nestalih Sarajevsko-romanijske regije i predsjedavajući Savjetodavnog odbora Instituta za nestala lica je također negirao genocid u reakciji na Inzkovu odluku.

„Ja sam spremam dvije godine u zatvor otići, ali sam spremam svugdje reći da nije bilo genocida u Srebrenici.“⁶⁴

Vojin Pavlović iz Udruženja „Istočna alternativa“ iz Bratunca je široj javnosti poznat kao osoba koja negira genocid i pruža podršku osuđenim ratnim zločincima. Pavlović je negirao genocid isti dan kada je visoki predstavnik Valentin Inzko donio Odluku o dopuni Krivičnog zakona BiH kojima se zabranjuje i kažnjava negiranje genocida i veličanje ratnih zločinaca.

60 Inzko zakonski zabranio negiranje genocida, Dodik: RS spremna odcijepiti se idući tjeđan, *Vecernji.hr*, 23. 07. 2021. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/inzko-zakonski-zabranio-negiranje-genocida-dodik-rs-spremna-odcijepiti-se-iduci-tjedan-1510428>

61 Dodik: Nije bilo genocida, ne priznajem Inzkovu odluku, RS ide prema osamostaljenju, *Dnevni Avaz*, 23. 07. 2021. Dostupno na: <https://avaz.ba/vijesti/bih/668629/dodik-nije-bilo-genocida-ne-priznajem-inzkovu-odluku-rs-ide-prema-osamostaljenju>

62 Dodik: Nećemo dozvoliti satanizaciju srpskog naroda, *ATV*, 28. 07. 2021. Dostupno na: <https://www.atvbl.rs/vijesti/drustvo/dodik-nećemo-dozvoliti-satanizaciju-srpskog-naroda-28-7-2021>

63 Oštra reagovanja iz Srpske na odluku Incka, *RTRS*, 23. 07. 2021. Dostupno na: https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=439455&fbclid=IwAR0bxlmzvR0RpukKj9INHIWvYF4pLm3robMcv8flXQ56nUdrB_4j0zkrg

64 Kuloglija N. i Husarić A., Odluka o nametanju zabrane negiranja genocida obradovala preživjele a naljutila Srbe, Sarajevo, *BIRN*, 23. 07. 2021. Dostupno na: <https://balkaninsight.com/sr/2021/07/23/odluka-o-nametanju-zabrane-negiranja-genocida-obradovala-prezivjele-a-naljutila-srbe/>

„Genocid nije bio u Srebrenici i ako je visoki predstavnik došao s tim ciljem da nameće zakone, samo mu se uloga gubi, jer nametanjem zakona će izazvati sukobe i ono što ne treba da se desi.“⁶⁵

Vojin Pavlović je negirao genocid i 18. maja 2022. godine kada je u općini Pale održana osnivačka skupština organizacije „Istočna alternativa“ za sarajevsko-romanijsku regiju. Pavlović, predsjednik organizacije, je prilikom obraćanja negirao genocid u Srebrenici:

„Druga strana obilježava gdje su udes imali i kažu da je tu genocid bio.“⁶⁶

Nakon što je tadašnji visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini nametnuo dopune Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine kojima se zabranjuje i kažnjava negiranje genocida mnogi političari koji su u ranijim izjavama negirali genocid najavili su da neće poštovati nametnute odredbe Zakona.

Draško Stanivuković, gradonačenik Banjaluke, u izjavi za medije 23. jula 2021. godine rekao je da će nastaviti „da ima svoje mišljenje ma kakva god cijena toga bila.“

„Niko me ne može strpati u zatvor, ni krivično goniti jer određene procese gledam za svoj narod onako kako to vidim. Određene stvari u prošlosti ču vidjeti onako kako ja to vidim, onako kako sam ja učio i imam pravo na to, a ne da mi neko nekim zakonom nameće moje mišljenje i pogled na historiju.“⁶⁷

Jelena Trivić, poslanik PDP u NSRS, je kometarisala Odluku Valentina Inzka na Twitteru i tako negirala genocid.

„Zločin koji se desio u Srebrenici nije genocid, to su činjenice.”⁶⁸

Јелена Тривић
@trivic_jelena · Follow

Злочин који се десио у Сребреници није геноцид, то су чињенице. Формирајте предмете, али мој став нећете промијенити.

Срби су народ који не клечи пред окупатором, поготово неће клечати пред наметнутим законом. За нас је Република Српска светиња, а ово је директан удар на Срpsку.

2:08 PM · Jul 23, 2021

Reakcije iz Srebrenice na Odluku visokog predstavnika Valentina Inzka i negiranje genocida

Reakcije na Odluku visokog predstavnika Valentina Inzka došle su i iz Srebrenice. Branimir Kojić, predsjednik Opštinske organizacije porodica zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila iz Srebrenice, je negirao genocid i veličao presuđenog ratnog zločinca Ratka Mladića. U izjavi za „SRNU” rekao je da „nije bilo navodnog genocida u Srebrenici, što je utvrdila i međunarodna komisija koja je svoj rad prezentovala javnosti.”

„Niko nam ne može zabraniti da kažemo da su u Memorijalnom centru u Potočarima sahranjeni oni koji su poginuli prije jula 1995., oni koji su umrli za vrijeme, a i nakon rata, oni koje su ubili kriminalci Nasera Orića radi prevlasti u Srebrenici. Istina je da nišani u Potočarima postoje i za žive ljude.”⁶⁹

U Srebrenici su 27. jula 2022. godine, dan prije stupanja Zakona na snagu, poljepljeni plakati sa likom presuđenog ratnog zločinca Ratka Mladića uz ispisano poruku „Ti si naš heroj.” Prema natpisu na plakatu isti su postavljeni od strane Opštinske organizacije porodica zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila RS – Srebrenica.

(Izvor: U Srebrenici osvanuli plakati s likom ratnog zločinca Ratka Mladića, Klix, 27. 07. 2022. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/u-srebrenici-osvanuli-plakati-s-likom-ratnog-zlocinca-ratka-mladica/210727026>)

Načelnik općine Srebrenica Mladen Grujičić je u izjavi za „Radio Slobodna Evropa” 23. jula 2021. godine osudio potez visokog predstavnika Valentina Inzka i (in)direktno negirao genocid:

„Moj stav je jasan. U Srebrenici je bio zločin koji nijedan Srbin neće osporiti, ali jednostavno, kvalifikacija koja se nameće, kao i ovaj zakon koji se nameće, ne стоји. Iz tog razloga ćemo vjerovatno imati svi probleme u daljoj komunikaciji i u odnosima samih političara koji obavljaju neke funkcije jer kada nešto namećete onda znate kako to ide.”⁷⁰

68 Jelena Trivić: Formirajte predmet, ali genocida nije bilo, [Banjaluka.net](https://banjaluka.net/jelena-trivic-formirajte-predmet-ali-genocida-nije-bilo/), 23. 07. 2021. Dostupno na: <https://banjaluka.net/jelena-trivic-formirajte-predmet-ali-genocida-nije-bilo/>

69 Kojić: Nikada nećemo dozvoliti da nam zabrane da govorimo istinu, SRNA, 23. 07. 2021. Dostupno na: https://www.atybl.rs/republika-srpska/kovic-nikada-necemo-dozvoliti-da-nam-zabrane-da-gоворимо-istinu-23-7-2021?fbclid=IwAR12lzx gCK ZDvVXoWU6Ju_PwVntCP-dpE4dF0k19czkGD6FYzUXLNnP1o

70 Inzko nametnuo zabrane i kažnjavanje negiranja genocida u BiH, Radio Slobodna Evropa, 23. 07. 2021. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/inzko-bih-negiranje-genocida-/31373462.html>

Reakcije iz Srbije na Odluku visokog predstavnika Valentina Inzka i negiranje genocida

Reakcije u medijima

Nakon što je Valentin Inzko nametnuo dopune Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine kojima se zabranjuje i kažnjava negiranje genocida uslijedile su reakcije iz Srbije. Na naslovnicama medija u Srbiji Inzko je okarakterisan kao „srbomrzac”, a negiran je i genocid u Srebrenici. Citirane su izjave visokih političkih zvaničnika iz bh. entiteta Republika Srpska u kojima se negira genocid.

„Genocid se nije desio i to je trajna ocena svih nas. Republika Srpska tu odluku odbacuje. Genocid se nije desio i to kažu mnogi relevantni faktori u svetu...”, citiran je Milorad Dodik na „Pink.rs.”⁷¹

„Informer” je objavio tekst pod naslovom „OVO JE POSLEDNJI EKSER U MRTVAČKI KOVČEG BiH! DODIK ŽESTOKO ODBACIO INCKOVU ODLUKU: GENOCID SE NIJE DESIO, prisiljeni smo da krenemo u disoluciju!”, u kojem je negiran genocid. U ovom tekstu je također citiran Milorad Dodik.

„Kao čovek koji predvodi RS ja to ne smem da prihvatom. Genocid se nije desio.”⁷²

„Informer” je pored izjave Milorada Dodika negirao genocid pozivajući se na Izvještaj komisije na čelu sa Gideonom Greifom.

„A, da genocida u Srebrenici nije bilo dokazala je i Nezavisna međunarodna komisija na čelu sa Gideonom Grajfom.”⁷³

Tekstovi sličnog sadržaja objavljeni su i u drugim medijima i portalima u Srbiji.

OVO JE POSLEDNJI EKSER U MRTVAČKI KOVČEG BiH! DODIK ŽESTOKO ODBACIO INCKOVU ODLUKU: GENOCID SE NIJE DESIO, prisiljeni smo da krenemo u disoluciju! /VIDEO/

DODIK NAKON SKANDALOZNOG POTEZA INCKA: Pokazao da je tipični srbomrzac, Srbi ovo nikada neće prihvati!

⁷¹ DODIK NAKON SKANDALOZNOG POTEZA INCKA: Pokazao da je tipični srbomrzac, Srbi ovo nikada neće prihvati!, *Pink.rs*, Dostupno na: <https://pink.rs/region/318598/dodik-nakon-skandaloznog-poteza-incka-pokazao-da-je-tipicni-srbomrzac-srbi-ovo-nikada-nece-prihvati>

⁷² OVO JE POSLEDNJI EKSER U MRTVAČKI KOVČEG BiH! DODIK ŽESTOKO ODBACIO INCKOVU ODLUKU: GENOCID SE NIJE DESIO, prisiljeni smo da krenemo u disoluciju!, *Informer*, Dostupno na: <https://informer.rs/planeta/balkan/624802/dodik-incko-reakcija-zakon-negiranju-genocida>

Ibid.

Reakcije političara iz Srbije

Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić je u svom kometaru izjavio da „nije pristalica nametnutih odluka” komentarišući Odluku visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini o zabrani i kažnjavanju negiranja genocida i veličanja ratnih zločinaca. Vučić je u izjavi za medije rekao da su „neki pripadnici naših naroda pravili stvari kojima ne možemo da se ponosimo.” Kroz ovu izjavu Vučić je minimizirao genocid i posljedice genocida.⁷⁴

Nakon donošenja odluke od strane visokog predstavnika Valentina Inzka oglasio se i srpski ministar unutrašnjih poslova Aleksandar Vulin.

Vulin smatra da se „istina ne može nametnuti zakonom. Odlazeći visoki predstavnik Valentin Incko riješio je da Srbe učutka i zabrani im da govore istinu o građanskom ratu u BiH.”⁷⁵

Ivica Dačić, predsjednik Skupštine Srbije i Socijalističke partije Srbije (SPS), izjavio je 27. jula u Beogradu da je Odluka visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini o zabrani negiranja genocida „iritantan potez” koji izaziva podjele.

„Ovaj potez nije dobar jer je iritant i izaziva podele.”⁷⁶

Predsednik Saveza Srba iz regiona Miodrag Linta je takođe u reakciji na Inckovu Odluku negirao genocid, kao i presude Međunarodnih sudova koje je nazvao „montiranim.”

„Mnogi Bošnjaci i zapadni centri moći dobro znaju da se u Srebrenici nije desio genocid, da nije streljano više od 8.000 Muslimana već nekoliko puta manje, i da su u velikoj većini streljani bili ratni zarobljenici, a ne civili. Haški tribunal nije dokazao da je politički i vojni vrh Republike Srpske imao nameru da fizički uništi Muslimane kao etničku grupu.”⁷⁷

Predsjednik Demokratske stranke Srbije Miloš Jovanović izjavio je da je Odluka visokog predstavnika u BiH Valentina Inzka o zabrani negiranja genocida „totalitarna i skandalozna.” Jovanović je negirao genocid rečenicom da „nikakvog genocida u Srebrenici nije bilo.”

„Mi pominjemo Srebrenicu kao zločin, ali Hrvati ne pominju Oluju ili Muslimani Kravice kao zločin. Ne može mir da se gradi na lažima. Nemojte da kupujemo lažni mir tako pričama o genocidu.”⁷⁸

⁷⁴ Vučić o potezu Valentina Inzka: ‘Neki Srbi pravili su stvari kojima ne možemo da se ponosimo...’, *Depo*, 25. juli 2022. Dostupno na: <https://depo.ba/clanak/219352/vucic-o-potezu-valentina-inzka-neki-srbi-pravili-su-stvari-kojima-ne-mozemo-da-se-ponosimo>

⁷⁵ Petrović I., “Inckova odluka će još više udaljiti Federaciju od Republike Srpske”, *DW*, 24. 07. 2021. Dostupno na: <https://www.dw.com/bs/inckova-odluka-%C4%87e-jo%C5%A1e-udaljiti-federaciju-od-republike-srpske/a-58621121>

⁷⁶ Dačić: Inckova odluka izaziva podele, *Radio Slobodna Evropa*, 27. juli 2022. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/dacic-incko-genocid-zakon/31379252.html>

⁷⁷ Linta: Inckova odluka će produbiti mržnju i nepoverenje između Srba i Bošnjaka, *N1*, 24. juli 2021. Dostupno na: <https://rs.n1info.com/region/linta-inckova-odluka-ce-produbiti-mrznu-i-nepoverenje-izmedju-srba-i-bosnjaka/>

⁷⁸ NADA (DSS-POKS): Inckova odluka totalitarna i skandalozna, *Politika*, 25. 07. 2021. Dostupno na: <https://beta.rs/politika/150043-nada-dss-poks-inckova-odluka-totalitarna-i-skandalozna>

STUDIJA SLUČAJA: "ZNANSTVENOST" U SLUŽBI NEGIRANJA GENOCIDA

Uvod

Institucije bh. entiteta Republika Srpska aktivno učestvuju u negiranju genocida počinjenog u Srebrenici u julu 1995. godine, čineći to vrlo često kroz konkretnu finansijsku i logističku podršku različitim projektima koji imaju za cilj narušiti kredibilitet Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, a pred kojim je procesuiran zapovjedni vojni i politički vrh ovog entiteta. Recentan primjer navodno nezavisnog, a zapravo institucionalno oformljenog, obračuna sa sudski utvrđenim činjenicama predstavlja Zaključni izvještaj Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu od 1992. do 1995. godine (u daljem tekstu ovog poglavlja: *Izvještaj i Komisija*) objavljen 2020/2021. godine na službenim stranicama *Komisije* koju je dvije godine ranije (2019.) formirala Vlada Republike Srpske, a koji će ovdje biti analiziran. U *Izvještaju* pod pokroviteljstvom institucija bh. entiteta Republika Srpska eksplicitno se navodi neistina o tome da je „maksimalan broj osoba koje su mogle biti sahranjene u primarnim grobnicama na ovom području oko 3.700”, što je u radikalnoj suprotnosti sa službenim podacima o broju ubijenih u Srebrenici, koji prelazi 8.000, a za čijim se posmrtnim ostacima još traga. Također, ovaj *Izvještaj* nastoji osporiti kvalifikaciju genocida tvrdeći da su jurisdikcijski mehanizmi zloupotrijebljeni u slučaju Srebrenice pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju⁷⁹, čime autori također sugeriraju kako „postoji dovoljan razlog da se rad ovog tijela (op.a. MKSJ) češće opisuje kao politički poduhvat nego kao provođenje pravde.”⁸⁰ Ovakve tvrdnje predstavljaju eklatantan primjer pokušaja znanstveno-stručne legitimacije širokog assortinama političke relativizacije i osporavanja genocida iz 1995. godine u Bosni i Hercegovini. Iste su naišle na široku međunarodnu kritiku, koja uključuje i otvoreno pismo profesora studija genocida na Univerzitetu Columbia Menachema Rosensafta, a koji je u trenutku objavljivanja pisma obnašao funkciju potpredsjednika Svjetskog jevrejskog kongresa. Profesor Rosensaft sporni izvještaj naziva sramotom za znanost i dodaje da njegov sadržaj predstavlja rukavicu u lice činjenicama utvrđenim međunarodnim pravom. Osim što je *Izvještaj* iz 2020/2021. kreiran u svrhu pokušaja osporavanja genocida u Srebrenici, njegov sadržaj je značajno kontradiktoran tekstu izvještaja iz 2004. godine, koji je također kreiran, u drugačijem autorskom sastavu, pod pokroviteljstvom institucija bh. entiteta Republike Srpske. O tome više u narednom poglavlju ovog članka, nakon čega će uslijediti poglavlje o komisijskoj ulozi Gideona Greifa, izraelskog historičara koji

je predsjedavao istraživačkom grupom koja potpisuje sporni izvještaj. Njegovu ulogu u tom relativizacijskom procesu mnogi su ocijenili krajnje neprimjerenom i narušavajućom po njegovu reputaciju.

Nekad i sad: Komparacija dva izvještaja

Prije nego predstavimo detalje *Izvještaja* iz 2020/2021. godine, kojom je predsjedavao Gideon Greif, osvrnut ćemo se na dijelove izvještaja komisije kojom je predsjedavao Milan Bogdanović iz 2004. godine. Budući da mnogi detalji u ovom ranijem izvještaju pod pokroviteljstvom bh. entiteta Republika Srpska nisu odgovarajući političkim i strateškim ciljevima tzv. „srpskog sveta” i viđenja historijskih zbivanja kroz dioptriju ovog hegemonijskog koncepta, bilo je „politički važno” oformiti novu komisiju, što je učinjeno 2019. godine, a da bi se kroz nju legitimirala pozicija negiranja presuda međunarodnih sudova. U izvještaju objavljenom u junu 2004. godine, a koji je sačinila Komisija za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. godine, kao privremeno radno tijelo Vlade Republike Srpske. Komisija je formirana vladinom odlukom na sjednici 15. decembra 2003. godine i tada su određene njene nadležnosti. Komisija je, kako stoji u tekstu, poduzela „sve istražne i druge radnje u cilju utvrđivanja pune istine o događajima u i oko Srebrenice u vremenu od 10. do 19. jula 1995., a radi ostvarivanja trajnog mira i izgradnje povjerenja u Bosni i Hercegovini.”

Iako je u tekstu izvještaja (2004.) istaknuto da Komisija nema karakter sudskog organa i nema mandat da se bavi pravnim pitanjima, jer je to zadatak i pravo isključivo nadležnih sudova, ipak je u rasvjjetljavanju činjenične strane događaja Komisija morala imati u vidu međunarodno i lokalno krivično pravo, te je preuzeila historijski kontekst i činjenično stanje sadržano u presudi „Tužilac protiv Radislava Krstića”, kojom je optuženo lice u drugostepenom postupku osuđeno od strane Haškog tribunala, za „pomaganje i podržavanje genocida” počinjenog u Srebrenici. Također, navodi se da „do dana podnošenja ovog izvještaja prikupljeni su podaci o 7.779 lica koja su nestala između 10. i 19. jula 1995. godine u Srebrenici, a koja su prijavili članovi porodice. Ovaj broj, nažalost, nije konačan budući da ICMP još uvijek prikuplja uzorke krvi i podatke od porodica stradalih koje trenutno žive u zemljama EU. Neosporno je, dakle da će se nakon okončanja pomenutog projekta ICMP, povećati broj lica za kojima se još uvijek traga.”

⁷⁹ Grief, G. et al., *Zaključni izvještaj Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu od 1992. do 1995. godine*, (2020), 964. Dostupno na: <https://incomfis-srebrenica.org/report/>

⁸⁰ Ibjid. 965

Navedeno je daje Vojska Republike Srpske, radila na pronalaženju, hapšenju i likvidaciji Bošnjaka.”⁸¹ Ovaj tekst iz 2004. godine opisuje događaje od 12. i 13. jula 1995. na sljedeći način: „(...) najdramatičnije je 12. i 13. jula u Potočarima bilo sistematsko razdvajanje ‘vojno sposobnih’ muškaraca od porodica. Ovo je počelo od jutra 12. jula, nakon ulaska navedenih jedinica policije i Vojske Republike Srpske. Izdvojeni su držani na zasebnim mjestima (ispred Fabrike akumulatora i u ‘bijeloj kući’). Bolna je činjenica da je među njima bilo dosta vojno nesposobnih i maloljetnika. Razdvajanje je nastavljeno i za vrijeme ukrcavanja u vozila i u toku evakuacije. Razdvojeni su prethodno, u Potočarima, morali ostaviti sve svoje stvari ispred ‘bijele kuće’, a potom su držani u krajnje nepovoljnim uslovima. U blizini ‘bijele kuće’, iza zgrade ‘Transporta’ i u blizini potoka u navedenim danima vršena su sporadična ubijanja, u šta su se uvjerili pripadnici Holandskog bataljona UN, o čemu su obavijestili pukovnika Jozefa Kingorija, vojnog posmatrača UN za područje Srebrenice. Čuo je pucnje i pokušao ispitati šta se događa, ali su ga u tome spriječili pripadnici Vojske Republike Srpske, o čemu su svjedočili u Haškom tribunalu pripadnici ovih snaga. Razdvojeni ‘vojno sposobni’ Bošnjaci u Potočarima (njih najmanje 1.000) odvezeni su iz Potočara na druga mjesta zatočenja u Bratuncu, 12. i 13. jula, gdje su dovođeni i zarobljenici iz mješovite kolone u šumi, a odатle na mjesta pogubljenja. Iza njih ostala je velika gomila ličnih stvari i dokumenata koji su spaljeni kasno uveče 13. jula 1995. godine, pa priče o provjeri i traženju ratnih zločinaca gube smisao.”

Četrnaest godina kasnije, 2018., Vlada Republike Srpske stavila je van snage Izvještaj Komisije o događajima u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. godine, koji je usvojen 2004. godine, stavljajući van snage i izvještaje vladine Radne grupe za sprovođenje zaključaka iz konačnog Izveštaja Komisije za Srebrenicu.⁸² ⁸³ ⁸⁴ Mediji zatim najavljuju, pozivajući se na

⁸¹ Nekoliko godina ranije, pred Haškim tribunalom (2002.) je Biljana Plavšić, bivša potpredsjednica Republike Srpske i članica Glavne komande Vojske RS izrekla priznanje krivice kazavši da, unatoč tome što je više puta bila upoznata s navodima o surovim i neljudskim postupcima protiv nesrba, odbila je s time da se suoči ili čak da takve navode provjeri: “Ja jedino mogu da uradim ono što je u mojoj moći i da se nadam da će to biti od neke koristi – da spoznam istinu, da je kažem i da prihvatom odgovornost.” Kasnije, tijekom izricanja presude, obratila se kaznu od 11 godina, sudija Richard May se osvrnuo na faktore koji su doprinijeli pogodbi sa Plavšićkom rekväši da je njeno priznanje krivice, “uz značajnu uštedu vremena i sredstava međunarodne zajednice ostvarenu njenim prihvatanjem krivice prije suđenja, osnov da se optuženoj snizi kazna kakva bi inače bila odgovarajuća”. Sedam godina kasnije, iz švedskog zatvora u kome je služila kaznu, Biljana Plavšić je u intervjuu za švedski magazin „Vi“ povukla svoje priznanje krivice. Prema pisanju magazina, o motivima koji su je ponukali da ga uopće i iskaže, Plavšić je kazala: “Ja sam sebe žrtvovala. Nisam učinila ništa loše. Priznala sam krivicu za zločine protiv čovječnosti zato da bih mogla pregovarati o ostalim optužbama. Da nisam, suđenje je moglo potrajati tri, tri i po godine. S obzirom na moje godine, to nije bila prihvatljiva opcija.” (Opširnije na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/1376518.html>) Takvih je primjera priznanja, a zatim poricanja vlastitog priznanja, bilo još – ne samo u kontekstu Haškog tribunala, već i u kontekstu institucionalnih “suočavanja”. - Na primjer: “Najprije kao čovjek i Srbin, a onda kao otac, brat i sin, a tek onda kao predsjednik Republike Srpske, moram reći da je ovih devet dana jula srebreničke tragedije crna strana istorije srpskog naroda. Učesnici ovog zločina ne mogu se opravdati nikome i ničim” (Dragan Čavić, u funkciji Predsjednika Republike Srpske, u centralnom terminu na javnom televizijskom emiteru Radio Televiziji RS, 22. juna 2004. godine).

⁸² Vlada RS stavila van snage Izvještaj o Srebrenici i formirala međunarodnu komisiju, *Insajder.net*, 18. 08. 2018. Dostupno na: <https://insajder.net/arhiva/vesti/vlada-rs-stavila-van-snage-izvestaj-o-srebrenici-i-formirala-medunarodnu-komisiju>

⁸³ Maksimović, D., Traganje za istinom ili negiranje činjenica?, *DW*, 08. 02. 2019. Dostupno na: <https://www.dw.com/sr/traganje-za-istinom-ili-negiranje-%C4%8Dinjenica/a-47429165>

⁸⁴ Vlada RS stavila van snage Izvještaj o Srebrenici iz 2004., *N1 Srbija*, 18. 08. 2018. Dostupno na: <https://rs.n1info.com/region/a412748-vlada-rs-stavila-van-snage-izvestaj-o-srebrenici-iz-2004/>

izjave zvaničnika iz Republike Srpske, formiranje nove komisije, koja će imati međunarodni karakter.⁸⁵ Vlada izdaje saopštenje u kojem ističe da „u cilju cjelovitog i istinitog sagledavanja događaja u Srebrenici i srebreničkoj regiji u periodu od 1992. – 1995. godine, a zbog jačanja povjerenja i tolerancije među narodima u BiH, konačnog pomirenja i suživota sadašnjih i budućih generacija, Vlada formira nezavisnu međunarodnu Komisiju koja će na objektivan i nepristrasan način utvrditi stradanja svih naroda na području srebreničke regije u periodu od 1992. – 1995. godine. Sastav i zadaci Komisije odrediće se posebnim rješenjem.”⁸⁶ Nedugo zatim, početkom 2019. godine formirana je najavljenja komisija. Kada je naložila da se sačini novi izvještaj, Narodna Skupština Republike Srpske je saopštila da on treba da naglasi „stradanja Srba u i oko Srebrenice”, ali i zločine nad Bošnjacima. Članovi nove Komisije bili su Gideon Greif kao predsjedavajući (Izrael), Yukie Osa (Japan), Steven Meyer (SAD), Laurence French (SAD), Roger W. Byard (Australija), Marija Đurić (Srbija), Giuseppe Zaccaria (Italija), Adenrele Shinaba (Nigerija), Walter Manoschek (Austrija), Markus Goldbach (Njemačka). U izvještaju ove Komisije, između ostalog, navodi se da je možda najveći primjer „političkog“ suđenja bio onaj sa najvećim zvaničnicima, poput suđenja Radovanu Karadžiću. Ovom ocjenom pokušalo se relativizirati i minimizirati odgovornost Radovana Karadžića, koja je dokazana u konačnoj sudskoj presudi.⁸⁷

„Sud i njegovi tužiocu proveli su mnogo vremena opisujući grozne scene, naročito u vezi sa Srebrenicom, ali su iznijeli vrlo malo dokaza koji su navodno povezivali Karadžića s događajima koji su opisani. I tužilaštvo i odbrana su izvodili svjedočke, ali se samo vjerovalo svjedocima tužilaštva. Nije bilo šanse da se Karadžić proglaši nevinim. Prograšen je krivim jer je bio predsjednik Republike Srpske, pa je, stoga, ‘morao znati’ i ‘morao odobriti’. (...) Ovaj model (op.a. upućivanja na Karadžićevu odgovornost) se nije mogao primijeniti u Republici Srpskoj tokom ratnih sukoba, što je činjenica koju ni sudije ni tužiocu nisu razumjeli. Unatoč tome, proglašen je krivim za genocid, zločine protiv čovječnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja.”⁸⁸

Nadalje, u ovom Izvještaju se navodi i to da „kada se govori o genocidu u kontekstu dešavanja u srebreničkoj regiji i u kontekstu presuda Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju neosporno treba kritički posmatrati činjenicu da je Tribunal imao suviše ograničen

⁸⁵ Breberina, N., Vlada stavila van snage Izvještaj Komisije o Srebrenici: Formira se nova nezavisna međunarodna komisija, *Srpska.info*, 18. 08. 2018. Dostupno na: <https://srpskainfo.com/vlada-stavila-van-snage-izvjestaj-komisije-o-srebrenici-iz-2004-formira-se-nova-nezavisna-medjunarodna-komisija/>

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Treba skrenuti pažnju na to da su kvalifikacije o Haškom tribunalu kao „političkom sudu“ dio političke strategije negiranja genocida političkih struktura iz bh. entiteta Republika Srpska i Srbije. U tom ključu moguće je interpretirati i ocjenu autora izvještaja o tome da je suđenje Karadžiću „možda najveći primjer političkog suđenja“, što će kasnije političarima poslužiti i kao argumentacijski materijal iz navodno znanstveno čistog i nezavisnog međunarodnog kružoka, koji čine potpisnici Izvještaja.

⁸⁸ Grief, G. et al., *Zaključni izvještaj Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu od 1992. do 1995. godine*, (2020), 11. Dostupno na: <https://incomfis-srebrenica.org/report/>

pogled na događaje iz jula 1995. godine.⁸⁹ Eksplisitno se također negira genocid: „(...) nakon temeljite istrage ‘Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u razdoblju 1992-1995. godine,’ zaključuje se da se u Srebrenici nije dogodio niti pojedinačni zločin genocida niti genocid uopće⁹⁰, te da „nalazi Tribunala o genocidu neće izdržati test vremena jer je Komisija uvjerena da se zločini u Srebrenici ne mogu smatrati genocidom.”⁹¹ Nalazi predstavljeni u *Izvještaju*, navodi se nadalje, „ojačali su mišljenje Komisije da je bilo njeno pravo i dužnost da ponovo istraži pitanja sa različitim aspekata i da je znanstveni pristup Komisije doprinio boljem razumjevanju događaja, povijesnog i političkog konteksta.”⁹² Autori *Izvještaja*, na čelu sa Gideonom Greifom, također, potpisuju još jedan eksplisitni vid negiranja presuđenog genocida, pokušavajući to na neprimjeren način obrazložiti komparacijom „srebreničkog iskustva” sa nacističkim zločinima tvrdeći da je do sada „bilo široko prihvaćeno tumačenje da ubistvo 8.000 muslimanskih muškaraca nalikuje genocidnim zločinima koje su počinili nacisti, sustavno odvajajući Jevreje i druge manjine od ostatka stanovništva, da bi ih potom ubili. Nalazi Komisije pokazuju da se zločin takve prirode nije dogodio.”⁹³

„Komisija smatra da se, u skladu sa svim činjenicama iz njenog istraživanja, pojam ‘genocid’ ne može koristiti za opisivanje tih tragičnih događaja. Komisija je svjesna da su ranije komisije došle do drugih zaključaka (...). Izvještaj su takvog kakav jeste potpisali svi njeni članovi, koji se u potpunosti slažu sa konačnim zaključcima istog. Izvještaj predstavlja cilj članova Komisije da razotkriju činjenice iz sukoba u Srebrenici i sklone paravan koji je skrivaо neke od povijesnih detalja u vezi sa tim istim sukobom. Izvještaj je jedan pristojan i autentičan dokument bez predrasuda u njemu.”⁹⁴

Kao što je ranije istaknuto, *Izvještaj* u nekoliko navrata negira genocid, relativizira ga i umanjuje njegov obim – posebno kada je u pitanju broj žrtava. Također, korištene su neprimjerene formulacije neuskladene sa znanstvenim diskursom na koji se autori pozivaju. Autori, nadalje, tvrde da je analizom *Komisije* utvrđeno da broj žrtava u primarnim masovnim grobnicama „ne može biti veći od 3.715” i to ako su grobnice „maksimalno iskorištene – bez praznina između tijela.”

„Imajući u vidu da bi procijenjeni maksimalni broj osoba 3.715 sahranjenih u svim primarnim grobnicama mogao da se smatra točnim samo u slučaju da su grobne jame korišćene u cjelini – bez praznog prostora između tijela, vjerovaltije je da je stvarni broj sahranjenih u ovim grobnicama bio znatno

89 Ibid, 986

90 Ibid, 970

91 Ibid, 970

92 Ibid, 971

93 Ibid, 971

94 Ibid, 972

manji od toga. Ukupni broj preostalih individua u primarnim grobnicama nakon pljačke i onih u neopljačkanim primarnim grobnicama iznosio je 1.772, pa se, prema našoj analizi, može očekivati da je iz primarnih u sekundarne grobnice preseljeno najviše 1.943 osobe i to pod uslovom da su prostori u primarnim grobnicama bili maksimalno ispunjeni tijelima.”⁹⁵

Uloga Gideona Greifa

Koja je uloga Gideona Greifa⁹⁶ u ovom nedvojbeno relativizacijskom procesu genocida u Srebrenici? Njegova uloga, na temelju dostupnih informacija, bila je rukovođenje istraživačkim procesom koji je činila višečlana međunarodna grupa. Prije nego je pristupio *Komisiji* u Republici Srpskoj, Gideon Greif je imao čvrste veze sa državom Srbijom. U razdoblju od 2015. do 2019. godine, Greif se susreo sa brojnim visokim zvaničnicima u Srbiji, kao i sa filmskim radnicima i vjerskim dužnosnicima poput poglavara Srpske pravoslavne crkve Irineja, a bavio se temom Jasenovca iz Drugog svjetskog rata i stradanju Srba i Jevreja. U februaru 2019. godine, predsjednik Srbije Aleksandar Vučić odlikovao ga je specijalnim državnim ordenjem. Godinu dana ranije, 2019., ministar vanjskih poslova Srbije dodijelio mu je plaketu Viteza svetosavskog pacifizma. Za medije u Srbiji, nakon odlikovanja, dao je intervju⁹⁷ u kojem je kako ga je „plaketa svetosavskog pacifizma” potakla da čita o prvom hodočašću Svetog Save u Jerusalim 1229. godine. Tom je prilikom Greif poručio da je „Sveti Sava (...) zadužio ne samo Srbe već i Jevreje, jer je kupovinom kuće Jovana Bogoslova omogućio da ona ostane u hrišćanskim rukama s relikvijama poput sobe u kojoj se smatra da je održana posljednja večera, ispod koje je grob Davidov, drugo mjesto hodočašća značajno za Jevreje. Zato mu treba dati zasluženo mjesto u Jerusalimu. Nadam se da će SPC ozbiljno razmotriti moj predlog, jer Sveti Sava je rodonačelnik vaše Srpske pravoslavne crkve.” Profesor Greif je, dakle, bio snažno involviran u odnose sa akademskim, medijskim i političkim strukturama iz Srbije prije nego je prihvatio rukovođenje *Komisijom* iz bh. entiteta Republika Srpska. Nakon što je *Izvještaj* bio objavljen, Gideon Greif dao je intervju za Radio televiziju Republike Srpske⁹⁸ te je tom prilikom pohvalio aktivnosti *Komisije* kazavši da je napravljen ozbiljan, profesionalan i uravnotežen izvještaj, koji je vjeran istini i historijskim događajima. Greif je, po objavljinju *Izvještaja*,

95 Ibid, 420

96 Nekoliko informacija iz Greifove akademske karijere: specijalizirao se za historiju razdoblja holokausta i Drugog svjetskog rata, modernu jevrejsku historiju, historiju koncentracijskih logora i logora istrebljenja, posebice Auschwitza, Majdaneka i Jasenovca. Greif je diplomirao i magistrirao jevrejsku historiju i doktorirao u području jevrejske moderne historije. Tijekom studija, kao i po završetku studija, autor je niza radijskih dokumentarača i dokumentarnih filmova na temu Drugog svjetskog rata, holokausta i sl. Radio je kao profesor, predavač i istraživač na univerzitetima u Tel Avivu, Beču, Austinu, Miamiju i drugim mjestima. Bio je autorski angažiran i sudjelovao u izradi nekoliko enciklopedija o holokaustu koje su objavljene na više jezika. Trenutačno je glavni historičar i istraživač na Shem Olam Institutu za obrazovanje, dokumentaciju i istraživanje holokausta u Izraelu, viši historičar i istraživač u Zakladi za obrazovne projekte o holokaustu u Miamiju, Florida, predavač na Univerzitetu Tel Aviv kao i u drugim akademskim centrima.

97 Čorović, B., Gideon Grajf - kako je Sveti Sava zadužio Jevreje, Pečat.co.rs, 20. 09. 2019. Dostupno na: <https://www.pecat.co.rs/2019/09/gideon-grajf-kako-je-sveti-sava-zaduzio-jevreje/>

98 Grajf: U Srebrenici nije bilo genocida; Stradalo 3.714 lica (VIDEO), RTRS, 14. 06. 2021. Dostupno na: <https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=435354>

materijal uručio premijeru Republike Srpske Radovanu Viškoviću i srpskom članu i predsjedavajućem Predsjedništvu BiH Miloradu Dodiku: „kao da su se oglasila zvona povijesti, bez ikakvog pretjerivanja.” Tom prilikom je rekao da su kao članovi *Komisije* učinili sve da dođu „do svakog relevantnog dokumenta zato što je namjera bila da (...) izvještaj bude objektivan, naučno utemeljen, autentičan i pouzdan.” Greif u ovom intervjuu, baš poput brojnih političara iz bh. entiteta Republika Srpska, ističe da je „svaka smrt tragedija”, ali bez ikakve dileme – negira genocid⁹⁹ uz tvrdnju da njemu niko „ne treba objašnjavati šta je to genocid.”

„Navedeni događaji nisu genocid, ni na koji način. I mi smo to dokazali, dakle, ne to nije naše mišljenje, mi smo to dokazali. Nije se radilo o genocidu, to se ne može nazvati genocid, ako neko koristi taj termin, treba ga izbrisati iz povijesti. To je važno zato što u optužbe o počinjenom genocidu veoma ozbiljne, zato što odluka o činjenju genocida predstavlja težak zločin, a u ovom slučaju to djelo ne postoji.”¹⁰⁰

Ovdje je ponovljeno da *Izvještaj* pokazuje da nije bilo više od 3.714 žrtava jer, kako navodi, „u našoj komisiji imali smo stručnjake za brojanje i izračunavanje broja žrtava i ustanovili su taj broj. Taj broj treba biti zapisan u povijest, ni manje ni više. Naravno, svaka smrt je tragedija, užasna, toga smo svjesni, ali broj žrtava je takođe bitan. Dakle, dali smo okvir definicije, ne radi se o genocidu, i to će ponoviti stotinu hiljada puta, nije počinjen genocid, a broj žrtava je oko 3.700.”¹⁰¹ Na ovaj izvještaj su uslijedile brojne reakcije pravne, akademske, aktivističke zajednice, no u prvom redu porodica žrtava i preživjelih iz Srebrenice. Posebnu je pažnju domaće, regionalne i svjetske javnosti izazvalo opširno otvoreno pismo koje je uputio Menachem Z. Rosensaft¹⁰², jedan od čelnih ljudi utjecajnog Svjetskog jevrejskog kongresa i profesor studija genocida na prestižnom Univerzitetu Columbia. Profesor Rosensaft, kao sin dvoje preživjelih iz Aušvica i Bergen-Belsena, koji su bili duboko posvećeni prenošenju dokaza budućim generacijama o zločinima počinjenim nad evropskim Jevrejima tokom holokausta, izrazio je emocije zgroženosti „sramnom manipulacijom istine u izvještaju.”

99 Mjesec dana kasnije, u julu 2021. godine, bivši visoki predstavnik u BiH Valentin Inzko donio je odluku koja se odnosi na dopune Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine, a kojima se zabranjuje i kažnjava negiranje genocida. Građ: U Srebrenici nije bilo genocida; Stradalo 3.714 lica (VIDEO), RTRS, 14. 06. 2021. Dostupno na: <https://latrtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=435354>

100 Ibid.

101 Menachem Z. Rosensaft jedan je od vodećih ljudi Svjetskog jevrejskog kongresa i predavač prava na Columbia Law School. Dugo je bio predvodnik aktivnosti sjećanja na holokaust, a bivši predsjednik SAD-a Barack Obama imenovao ga je u Memorijalno vijeće Sjedinjenih Država. Prethodno je bio član vijeća u dva mandata, od 1994. do 2004. godine, te je bio u njegovom izvršnom odboru. Godine 2009. bio je član izaslanstva SAD-a na Međunarodnoj konferenciji o pitanjima restitucije iz doba holokausta u Pragu. Rosensaft je stekao doktorat na Pravnom fakultetu Columbia 1979., magistrirao na Univerzitetu Johns Hopkins i magistrirao modernu europsku historiju na Sveučilištu Columbia.

Po njegovu mišljenju, riječ je o dokumentu „koji zaslužuje da bude poslan na smetlište povijesti i primjer je demonstracije moralnih propusta pojedinaca – poslovno ‘korisnih idiota’ koji su se uključili u negiranje i izvrтанje činjenica o genocidu.”¹⁰³ Dalje piše:

„Izvještaj je sramota za nauku i rukavica u lice činjenicama utvrđenim međunarodnim pravom. Osim što je pravno i činjenično čudovišan, on očito ignorira jednu za drugom presude Međunarodnog krivičnog suda UN-a za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Komisija svoj izvještaj uveliko podupire jednim izdvojenim mišljenjem sa suđenja u jednom od ranijih predmeta MKSJ. Također kao svetu knjigu prikazuje spise u velikoj mjeri diskreditiranih negatora genocida u Srebrenici, ne uzimajući u obzir zapise povjesničara i pravnih stručnjaka koji su došli do dijametralno različitih zaključaka. Na više od 1.000 stranica ovaj izvještaj jednostrano odbacuje ili zanemaruje nalaze niza međunarodnih sudova, uključujući ne samo MKSJ, već i Međunarodnog suda pravde u Hagu, da pokolj oko 8.000 Bošnjaka – tj. bosanskih muslimana – muškaraca i dječaka u Srebrenici i oko nje u julu 1995. godine, koji su počinile paravojne jedinice bosanskih Srba i istovremena prisilna deportacija više od 25.000 bošnjačkih žena, djece i starijih muškaraca predstavlja genocid.”¹⁰⁴

Za Rosensafta, posebno je ciničan izbor čelnika *Komisije* te u pismu piše da je imenovanje izraelskog akademika Gideona Greifa za predsjednika *međunarodne istražne komisije*, vjerovatno imalo za cilj da se da aura pseudonauke onome čija je očita namjera bila još jedno negiranje ili u najmanju ruku „izbjeljivanje” rasprostranjenog kršenja međunarodnog prava – među njima i užasnih zločina protiv čovječnosti i genocida. Navodi da „Greifov izvještaj sada je stalni sastavni dio bestidnog odbijanja vlasti Republike Srpske da prizna zlodjela počinjena u njeno ime.”¹⁰⁵

Profesor Gideon Greif je za izraelski list Haaertz u februaru 2022. godine najavio kako će uskoro praviti dodatak izvještaju Srebrenici. „Uraditćemo dodatak izvještaju u narednih nekoliko tjedana”, rekao je Greif za Haaertz, naglasivši kako će to biti odgovor kritičarima. Međutim, izraelski historičar je za Haaretz¹⁰⁶ rekao da neće biti revizije dijela izvještaja u kojem se kaže da ubistva Bošnjaka od strane snaga bosanskih Srba nisu predstavljala genocid.

103 Otvoreno pismo potpredsjednika Svjetskog jevrejskog kongresa, Menachema Rosensafta, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 05. 08. 2021. Dostupno na: http://institut-genocid.unsa.ba/v2/vijest.php?akt_id=254.

104 Ibid.

105 Nakon Greifovog učešća u pisanju Izvještaja, i pratećih medijskih nastupa, a kojima se negirao genocid, kao i nakon brojnih reakcija, on nije odlikovan njemačkim Saveznim krstom za zasluge, iako je to prethodno bilo planirano.

106 Sokol, S., Israeli Historian to ‘Correct’ Controversial Bosnia Report After Being Accused of Genocide Denial, Haaretz, 19. 01. 2022. Dostupno na: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-01-19/ty-article/.premium-israeli-historian-to-correct-bosnia-report-after-being-accused-of-genocide-denial/0000017f-ef79-d223-a97f-effd840f0000>

Greif je potom rekao da je navođenje manjeg broja žrtava bila greška:

„To je bila moja lična greška pa ćemo to ispraviti, da objavimo istinu, i mislim da će se ova kontroverza oko Komisije značajno smanjiti“. On je rekao da se *Komisija* slaže da je broj stradalih oko 8.000. „I mi to ne iskrivljujemo; mi to prihvatamo. Naravno, mi osuđujemo zločine. A mi ćemo to učiniti još snažnije u našem pojašnjenu.“¹⁰⁷

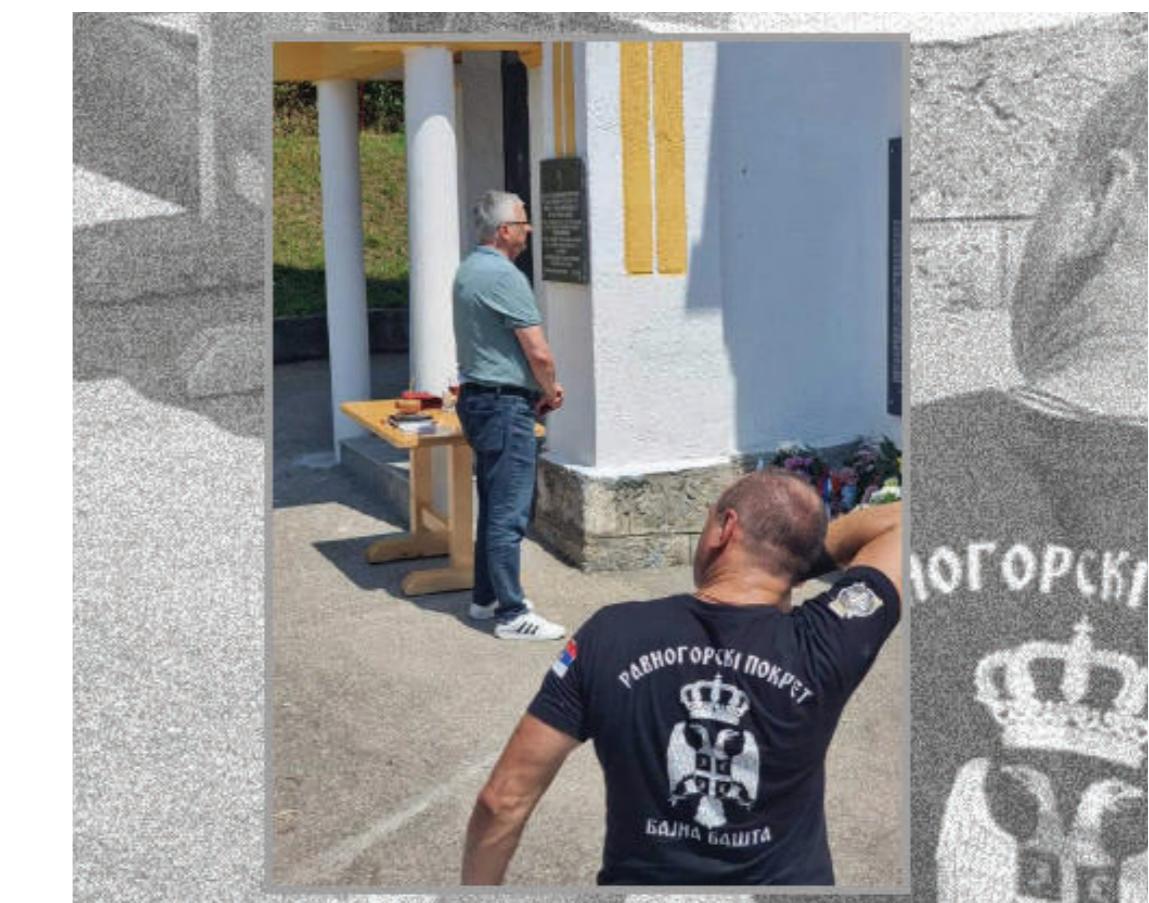
Zaključak

Poređenjem pojedinosti iz dva izvještaja koji su objavljeni 2004. i 2020/2021. godine, ustanovljena su značajna ostupanja u autorskoj namjeri, pristupu, metodologiji i zaključcima. Za razliku od Izvještaja iz 2004. godine, koji je naknadno povučen, nedavni izvještaj sačinjen pod voditeljskom istraživačkom palicom izraelskog akademika Gideona Greifa eksplicitno negira genocid počinjen u Srebrenici, umanjuje broj žrtava, te reproducuje narativ koji legitimira i afirmira pozicije vladajućih struktura bh. entiteta Republike Srpske i Srbije. Iako se u novom izvještaju u nekoliko navrata navodi deklarativna odanost autorica i autora principima metodološke korektnosti i istine, sadržaj nije moguće dovesti u vezu s takvim postulatima. Kao što je prikazan sporan sadržaj *Izvještaja*, opisana je i indikativna veza akademika Greifa sa političkim strukturama u Srbiji, koje su izraelskog akademika okrunile posebnim državnim odličjima (Orden Republike Srbije i Plaketa Viteza svetosavskog pacifizma), što je također kod značajnog dijela stručne javnosti otvorilo prostor za preispitivanje objektivnosti i nepristrasnosti predsjednika *Komisije*.

ŽIVOT U SREBRENICI I NEGIRANJE GENOCIDA

Iako je prošlo 27 godina od počinjenog genocida u Srebrenici, i dalje je prisutno njegovo negiranje i relativiziranje u lokalnoj zajednici i to najvećim dijelom od lokalnih političkih dužnosnika i predstavnika udruženja. U izvještajnom periodu zabilježeno je negiranje od samog načelnika Mladena Grujičića i predsjednika lokalnog SNSD-a u Srebrenici, Radomira Pavlovića, koji je ujedno i odbornik u Skupštini opštine Srebrenica.

Pavlović je u julu 2021. godine učestvovao na tribini pod nazivom „Dekonstrukcija mitova o sarajevskom suživotu i genocidu u Srebrenici“ koju su organizovali portali „Sve o Srpskoj“ i „Fakti“ uz podršku Predstavništva Republike Srpske u Srbiji na kojoj je u više navrata negiran genocid u Srebrenici.¹⁰⁸

Radomir Pavlović u društvu pripadnika Ravnogorskog pokreta

107 Ibtđ.

108 RAZBIJEN MIT O SREBRENICI: Srpski odgovor na jezivu kampanju genocida, *Novosti online*, 08. 07. 2021. Dostupno na: <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1014668/razbijen-mit-srebrenici-srpski-odgovor-jezivu-kampanju-genocida>

Negiranje je zabilježeno i od strane predstavnika nevladinih organizacija koje djeluju u Srebrenici, odnosno predsjednika Opštinske organizacije porodica zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila Srebrenice Branimira Kojića, koji je negiranje nastavio i nakon stupanja na snagu izmjena Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, nametnutog od strane visokog predstavnika u BiH. U najvećem broju slučajeva genocid je negirao preko Javne novinske agencije „SRNA“. U januaru 2022. godine Kojić je genocid nad Bošnjacima u Srebrenici nazvao „navodnim“ komentarišući rad Gideona Greifa.

„Konstantno žele da narativ o navodnom genocidu živi iako su svjesni da je /član Međunarodne komisije/ Gideon Grajf osoba sa impresivnom biografijom i da se kao ozbiljan čovjek ne bi bavio neistinom i lažima.“¹⁰⁹

Udruženje „Istočna alternativa“ sa sjedištem u Bratuncu i njen predsjednik Vojin Pavlović i dalje su nastavili sa negiranjem genocida, provokativnim aktivnostima i uličnim performansima koji za cilj imaju vrijeđanje preživjelih žrtava. Njihove aktivnosti su, između ostalog, uključivale lijepljenje plakata sa likom Ratka Mladića u Srebrenici.¹¹⁰

PREPORUKE

S obzirom na pojačano negiranje genocida u Srebrenici u ukupnom broju (BiH, Srbija, Hrvatska i Crna Gora), važno je odgovoriti na tu praksu adekvatno i konkretno, prevenstveno kroz iznošenje svih dostupnih činjenica o genocidu u Srebrenici. One su javne i može im se pristupiti jednostavnom pretragom. Negiranje genocida je rasprostranjeno na svim online platformama, ali i u javnom diskursu, posebno u političkim arenama. Stoga, politički lideri iz zemalja u kojima se vrši monitoring, ali i oni iz drugih zemalja, imaju najveću odgovornost za uspostavljanje ispravnog narativa u javnom prostoru kada je riječ o genocidu u Srebrenici. Memorijalizacija i očuvanje sjećanja na žrtve genocida u Srebrenici je imperativ za očuvanje stabilnosti, ali i mira u Bosni i Hercegovini. Ta dva usko povezana procesa vode ka suočavanju s prošlosti, a tek nakon tih procesa je moguće govoriti o pomirenju. Pomirenje se ne može graditi na zaboravljanju, zanemarivanju ili umanjivanju prošlosti, kao ni na umanjivanju brutalnosti te prošlosti. Međuetničko povjerenje mora biti izgrađeno na čvrstom temelju istine, a ne na kompromisu i pregovaranju. O činjenicama o genocidu u Srebrenici se ne smije pregovarati, jer se o istini ne pregovara u zdravim društvima.

U odnosu na prošlogodišnji izvještaj, preporuke su u većem dijelu iste, s tim da je donošenjem „Inzakovog zakona“ izvršena jedna od tih preporuka. Zakon jeste značajan korak naprijed, ali je potreban rad državnih, nevladinih i međunarodnih institucija i organizacija kako bi se negiranje genocida u Srebrenici umanjilo ili eliminisalo iz javnog diskursa.

Opće preporuke za Bosnu i Hercegovinu su:

- Procesuiranje ratnih zločina

Osnovno načelo borbe protiv negiranja genocida u Srebrenici jeste krivično gonjenje onih koji su na bilo koji način odgovorni za počinjenje genocida. Neophodno je da domaći i regionalni sudovi ostanu opredijeljeni za poštivanje vladavine zakona i pravde na neovisan i nepristrasan način.¹¹¹ Revidirana strategija za rad na predmetima ratnih zločina predviđa da bi svi predmeti trebali biti završeni do 2023. godine.¹¹²

109 KOJIĆ: PORODICE srpskih žrtava traže ZAŠTITU nezavisne komisije, jer će se na taj način SAČUVATI ISTINA!, ALO, 26.01.2022. Dostupno na: <https://aloonline.ba/vijesti/kovic-porodice-srpskih-zrtava-traze-zastitu-nezavisne-komisije-jer-ce-se-na-taj-nacin-sacuvati-istina/>

110 Kuloglija N. i Husarić, A., Žrtve očekuju da se zabrana negiranja genocida počne sankcionisati odmah, *Detektor.ba*, 23.07.2021. Dostupno na: <https://detektor.ba/2021/07/23/zrtve-ocekuju-da-se-zabrana-negiranja-genocida-počne-sankcionisati-odmah/>

111 Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine, *Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2020*. Srebrenica: Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine, 2020

112 Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine, *Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2021*. Srebrenica: Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine, 2021

- Zalaganje za reformu obrazovanja

U obrazovnom sistemu Bosne i Hercegovine ne postoji adekvatan školski program na državnom nivou koji bi pružio obrazovanje o tome što se desilo u Srebrenici tokom genocida 1995. godine. Neophodno je uvrstiti u školske udžbenike u svim krajevima Bosne i Hercegovine adekvatan program koji bi pružio uvid učenicima/cama i studentima/cama u genocidu u Srebrenici. Pružanjem takvog uvida u sistemsko nasilje nad Bošnjacima u Srebrenici bi se utemeljio drugačiji pristup izgradnji društva koje bi bilo oslobođeno mržnje i revizionizma, jačalo bi se međuetničko povjerenje i značajno smanjila diskriminacija u sredinama gdje je dominantna jedna etnička skupina. U ovome bi pored domaćih lidera trebali učestvovati i predstavnici međunarodne zajednice, kao i organizacije civilnog društva.

- Govoriti glasno protiv negiranja genocida

Mirovni aktivizam i promocija istine moraju biti podržani lokalno i institucionalno. Mirovni aktivisti/kinje su često predvodnici borbe protiv negiranja genocida i njihova sigurnost mora biti prioritet. U poglavljima ovog Izvještaja je pisano o pojedincima i pojedinkama koji/e su digli svoj glas protiv negiranja genocida, a bili su izvrgnuti prijetnjama i nasilju – što od grupa i pojedinaca, što od policijskih i drugih državnih službenika. Neophodno je da državne strukture stanu u njihovu zaštitu, ali također i organizacije civilnog društva koje gaje vrijednosti istine, ljudskih prava i činjenica.

Preporuke za pojedine aktere su sljedeće:

Međunarodna zajednica

- Najoštrije osuditi negiranja, opravdavanja, veličanja ratnih zločina i zločinaca, uključujući genocid u Srebrenici
- Uspostaviti sankcije i nastavak sankcija za pojedince, nosioce vlasti i javne dužnosnike/ce u BiH koji javno negiraju genocid u Srebrenici ili veličaju osuđene ratne zločince, poput zabrane putovanja/ulaska, zamrzavanje imovine, i slično
- Insistirati na prestanku retorike koja raspiruje međunacionalnu i međuetničku mržnju na putu BiH u EU
- Osigurati da se osuđujuće presude MKSJ automatski evidentiraju u krivične evidencije BiH
- Podizati svijest na svjetskoj pozornici o štetnosti praksi negiranja genocida i zločina protiv čovječnosti u BiH i njihovom uticaju na stabilnost BiH i regiona
- Suzdržati se zapaljive retorike, poticanja međunacionalne mržnje, negiranja ili veličanja presuđenih ratnih zločina
- Prihvatići presude krivičnih sudova i odnositi se sa dostojanstvom

- prema žrtvama iz svih etničkih, nacionalnih, religijskih grupa u BiH
- Izmijeniti nazive javnih mesta, pravnih subjekata, manifestacija koje veličaju presuđene ratne zločine i zločince, kao i ukloniti takva obilježja sa javnih prostora
- Efikasno i nepristrasno procesuirati ratne zločine
- Zalagati se za obrazovnu reformu koja bi obezbijedila činjenični pristup obrazovanju o genocidu u Srebrenici
- Pružiti podršku i ukazivati na važnost sprovođenja izmjena Krivičnog zakona BiH („Inzakov zakon“) od strane pravosuđa

Politički akteri u regionu

- Podržati izgradnju mira u BiH kroz nemiješanje u unutrašnje poslove BiH, uskratiti podršku negiranju presuda za ratne zločine i političarima i drugim javnim djelatnicima koji promoviraju ove prakse u BiH
- Osuditi sve oblike historijskog revizionizma
- Izgraditi odgovoran odnos prema uspostavljanju i održavanju stabilnosti u regionu Zapadnog Balkana, uključujući sprječavanje zapaljive retorike o prošlosti
- Poticati konstruktivan dijalog o prošlosti, uključujući zvanične posjete, razmijene mladih, podizanje svijesti u vlastitim državama

Mediji

- Izvještavati odgovorno i etički o osjetljivim temama iz prošlosti – zasnivati izvještaje na činjenicama i poštovati patnju i stradanja žrtava i njihovih porodica, bez obzira kojoj etničkoj, nacionalnoj, religijskoj grupi pripadale
- Nazivati zločine njihovim zvaničnim imenom i kvalifikacijom
- Suzdržavati se senzacionalističkog izvještavanja koje izaziva ili potiče međunacionalnu mržnju
- Kreirati medijske sadržaje koji će prikazati pozitivne primjere, potaknuti konstruktivan dijalog i doprinijeti izgradnji mira u regionu
- Raditi na suzbijanju govora mržnje, posebno na društvenim mrežama i online portalima

Civilno društvo u Bosni i Hercegovini

- Osigurati umrežavanje inicijativa usmjerenih protiv negiranja genocida i drugih ratnih zločina, međusobnu podršku i zajedničko djelovanje
- Obezbijediti javni prostor za dijalog
- Unaprijediti saradnju s obrazovnim sistemom, posebno osnovnim i srednjim školama
- Insistirati na činjenicama kada je riječ o genocidu u Srebrenici, konsultujući se s Memorijalnom centrom Srebrenica ukoliko postoje nejasnoće u vezi pojedinih elemenata i/ili materijala

AUTORI I SARADNICI

Urednik (bosanska verzija)

Senad Pećanin je sarajevski advokat i novinar. Osnivač je, i nekadašnji glavni urednik magazina Dani. Također je i jedan od osnivača Helsinskih komiteta za ljudska prava BiH. Magistrirao je ljudska prava na Univerzitetu u Bolonji. Saradnik je više najuglednijih medija u regionu i svijetu. Dobitnik je više značajnih nagrada i priznanja, među kojima i "Olof Palme", te Nieman Fellowship Univerziteta Harvard.

Urednica (engleska verzija)

Monica Hanson-Green je međunarodna službenica za vezu i asistentica za istraživanje i uredništvo u Memorijalnom centru Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine. Diplomirala je međunarodne studije na Univerzitetu u New Orleansu i magistrirala na Međunarodnom univerzitetu u Sarajevu za društvene i političke nauke sa usmjerenjem na Balkanske studije. Uredila je prvo izdanje Izvještaja o negiranju genocida u Srebrenici za 2020. godinu, zatim i drugo izdanje na engleskom jeziku 2021. godine.

Autori i autorice

Edin Ikanović je diplomirani pravnik sa višegodišnjim iskustvom u lokalnoj samoupravi i nevladinom sektoru. Protekle četiri godine je radio kao istraživač na online platformi „Raskrinkavanje.“ Uključen je u brojne inicijative koje se tiču zagovaranja ljudskih prava povratničke populacije i na ovu temu je pisao analize i tekstove za nekoliko medija (Oslobođenje, Al Jazeera Balkans i drugi). Bio je uključen u nekoliko inicijativa koje su se ticale pristupa obrazovanju bez diskriminacije u bh. entitetu Republika Srpska. Trenutno je angažovan kao vanjski saradnik za monitoring u Memorijalnom centru.

Adem Mehmedović je diplomirani profesor historije. Od 2014. godine i povratka u Srebrenicu bavi se novinarskim poslom. Stalni je uposlenik „Javnog servisa Radio – Televizija Srebrenica.“ Pored toga je dopisnik i saradnik nekoliko novinskih agencija i magazina (FENA, Faktor, STAV, Agencija Anadolija). U okviru Organizacionog odbora za obilježavanje godišnjica genocida angažovan kao predsjednik pododbora za medijsko predstavljanje i informisanje. Trenutno, student na magistarskom studiju (Filozofski fakultet Tuzla, odsjek Historija, studijski program: Historija Bosne i Hercegovine).

Kadira Šakić je diplomirani žurnalist. Osam godina radi kao novinar na lokalnom radiju „Javni servis Radio – Televizija Srebrenica“ u Srebrenici. Pored radija, od 2012. godine radi za novinsku agenciju FENA. Tokom svog rada za FENA-u izvještava o radu Memorijalnog centra Srebrenica, mnogobrojnim posjetama Memorijalnom centru te obilježavanju godišnjica genocida u Srebrenici. U periodu 2012. godine do 2014. godine je radila za „Dnevni avaz.“

Nikola Vučić je televizijski novinar, urednik i istraživač. Diplomirao je komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Kroz svoj novinarski i istraživački rad usmjerio se na pitanja kulture, identiteta i ljudskih prava. Godine 2021. objavio je Kritiku toksične muškosti, prvi pregled savremenih istraživanja objavljen u BiH. U Memorijalnom centru u Srebrenici u proljeće 2022. godine vodio je radionicu sa uposlenicima/cama na temu rodnih dimenzija genocida. Cilj je bio predstaviti razvoj studijskih izučavanja roda, od skupa oznaka i društveno pripisanih karakteristika, do roda kao analitičke kategorije i metakategorije, što je otvorilo priliku da se analitički pristupi i okolnostima u kojima je počinjen genocid, kao i okolnostima u kojima se našlo društvo nakon počinjenja genocida u Srebrenici. Nikola Vučić radi kao autor televizijske emisije „Izvan okvira“ na N1 televiziji u BiH.

Saradnici na istraživanju

Dr. Emir Suljagić je direktor Memorijalnog centra Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine i preživio je genocid 1995. godine u Srebrenici. Bio je jedini stalno akreditovani bosanski dopisnik na suđenjima Haškog tribunala, a autor je mnogobrojnih knjiga i članaka o genocidu u Srebrenici. Obavljao je dužnost zamjenika ministra odbrane Bosne i Hercegovine, a bio je profesor međunarodnih odnosa na Međunarodnom univerzitetu u Sarajevu.

Imer Mušović je inženjer bioinformatike iz Sarajeva. Proteklih par godina je proveo praveći platforme za analizu podataka i educirajući novinare o upotrebi alata za analizu i vizualizaciju podataka.

Nedim Jahić je diplomirani pravnik i stručnjak za strateške komunikacije. Više od deceniju radi kao istraživač na tematici povratka, zaštite ljudskih prava i sloboda povratnika, izbjeglih i raseljenih lica, te drugim aspektima koji se tiču trajne održivosti povratničkih zajednica. Urednik je nekoliko publikacija u izdanju Memorijalnog centra Srebrenica te je aktivan kao vanjski saradnik institucije u komunikacijama i razvoju projektnih aktivnosti.

Zlatan Hajlovac je diplomirani pravnik i magistar ljudskih prava i demokratije u Jugoistočnoj Evropi sa iskustvom u izradi i zagovaranju zakonskih rješenja, izradi i implementaciji programa tranzicijske pravde i istraživanju ratnih zločina u Bosni i Hercegovini. Aktivan je u radu Memorijalnog centra Srebrenica od 2020. godine kao vanjski saradnik za istraživanje, izradu projekata i publikacija, a od januara 2021. godine je rukovodilac projekta „Istina, dijalog, budućnost”.

Napomena: Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2022 je objavljen na bosanskom i engleskom jeziku. Dok su ove verzije identične u smislu sadržaja, analize, i zaključaka, manje stilске varijacije su odraz različitih jezičkih podneblja iz kojih istraživači, saradnici, prevodioci i urednici izvještaja dolaze.

KORIŠTENI IZVORI

Barbarić I., Niz reakcija na Inzkov zakon o zabrani negiranja genocida, *HRT/Dnevnik/IMS/*, 23.07.2021. <https://vijesti.hrt.hr/svijet/niz-reakcija-na-inzkov-zakon-o-zabrani-negiranja-genocida-2431968> (Pristup: juli 2022.)

Begić J., Sud BiH dao naredbu za raspisivanje međunarodne potjernice za Savčićem, *Detektor.ba*, 10. 08. 2021. <https://detektor.ba/2021/08/10/sud-bih-dao-naredbu-za-raspisivanje-medjunarodne-potjernice-za-savcicem/> (Pristup: juni 2022.)

Božić Krainčanić, S., Društvene mreže uklanjače sadržaje u kojima se negira genocid u Srebrenici, *Radio Slobodna Evropa*, 11. 08. 2021. <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-genocid-srebrenica-ne-giranje/31404704.html> (Pristup: juni 2022.)

Breberina, N., Vlada stavila van snage Izvještaj Komisije o Srebrenici: Formira se novanezavisna međunarodna komisija, *Srpska.info*, 18. 08. 2018. <https://srpskainfo.com/vlada-stavila-van-snage-izvjestaj-komisije-o-srebrenici-iz-2004-formira-se-nova-nezavisna-medjunarodna-komisija/> (Pristup: juli 2022.)

Brnabić nakon presude Mladiću: Haški sud je politički sud, *Tportal.hr*, 08. 06. 2021. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/brnabic-nakon-presude-mladicu-haski-sud-je-politicki-sud-foto-20210608> (Pristup: juli 2022.)

Ćorović, B., Gideon Grajf - kako je Sveti Sava zadužio Jevreje, *Pečat.co.rs*, 20. 09. 2019. <https://www.pechat.co.rs/2019/09/gideon-grajf-kako-je-sveti-sava-zaduzio-jevreje/> (Pristup: juli 2022.)

Dačić: Inckova odluka izaziva podele, *Radio Slobodna Evropa*, 27. juli 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/dacic-incko-genocid-zakon/31379252.html> (Pristup: juni 2022.)

Diković J., Gde se sve u Beogradu nalaze murali Ratku Mladiću?, *Danas.rs*, 17. 11. 2021. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/gde-se-sve-u-beogradu-nalaze-murali-ratku-mladica/> (Pristup: juni 2022.)

Dizdarević E., Počelo suđenje dvojici pripadnika VRS za genocid u Srebrenici, *BIRN*, 28. 06. 2018. <https://balkaninsight.com/2018/06/12/po%C4%8Delo-su%C4%91enje-dvojici-pripadnika-vrs-za-genocid-u-srebrenici-06-12-2018/?lang=sr> (Pristup: juni 2022.)

DODIK NAKON SKANDALOZNOG POTEZA INCKA: Pokazao da je tipični srbomrzac, Srbi ovo nikada neće prihvati!, *Pink.rs*, Dostupno na: <https://pink.rs/region/318598/dodik-nakon-skandaloznog-poteza-incka-pokazao-da-je-tipicni-srbomrzac-srbi-ovo-nikada-nece-prihvati> (Pristup: juni 2022.)

Dodik o presudi zločincu Mladiću: Ne može se povezati s voljom naroda da formira RS, *Klix.ba*, 08. 06. 2021. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/dodik-o-presudi-zlocincu-mladicu-ne-moze-se-povezati-s-voljom-naroda-da-formira-rs/210608151> (Pristup: juli 2022.)

<https://www.slobodnaevropa.org/a/dodik-peticija-incko-negiranje-genocida/31374264.html> (Pristup: juli 2022.)

Dodik pokrenuo peticiju o neprihvatanju Inzkove odluke, *Radio Slobodna Evropa*, 23. 06. 2021. <https://www.slobodnaevropa.org/a/dodik-peticija-incko-negiranje-genocida/31374264.html> (Pristup: juli 2022.)

Dodik priznao Inzkov zakon o zabrani negiranja genocida: Vi mene hoćete gurnuti u sudske procese, *Klix.ba*, 12. 11. 2021. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/dodik-priznao-inzkov-zakon-o-zabrani-negiranja-genocida-vi-mene-hocete-gurnuti-u-sudske-procese/211112158> (Pristup: juli 2022.)

Dodik: Nećemo dozvoliti satanizaciju srpskog naroda, *ATV*, 28. 07. 2021. <https://www.atvbl.rs/vijesti/drustvo/dodik-necemo-dozvoliti-satanizaciju-srpskog-naroda-28-7-2021>

Dodik: Nije bilo genocida, ne priznajem Inckovu odluku, RS ide prema osamostaljenju, *Dnevni Avaz*, 23. 07. 2021. Dostupno na: <https://avaz.ba/vijesti/bih/668629/dodik-nije-bilo-genocida-ne-priznajem-inckovu-odluku-rs-ide-prema-osamostaljenju>

Gačanica, L. *Pravna regulacija zabrane negiranja (poricanja), minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: forumZDF - TRIAL International, 2020. http://www.dwp-balkan.org/bh/library.php?cat_id=5&text_id=35 (Pristup: juli 2022.)

Grajf: U Srebrenici nije bilo genocida; Stradalo 3.714 lica (VIDEO), *RTRS*, 14. 06. 2021. <https://latrtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=435354> (Pristup: juni 2022.)

Grief, G. et al., *Zaključni izvještaj Nezavisne međunarodne komisije za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu od 1992. do 1995. godine*, 2020, 11. <https://incomfis-srebrenica.org/report/> (Pristup: juli 2022.)

Inzko nametnuo zabrane i kažnjavanje negiranja genocida u BiH, *Radio Slobodna Evropa*, 23. 07. 2021., Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/inzko-bih-negiranje-genocida/31373462.html> (Pristup: juli 2022.)

Inzko zakonski zabranio negiranje genocida, Dodik: RS spremna odcijepiti se idući tjedan, *Vecernji hr*, 23. 07. 2021. <https://www.vecernji.hr/vijesti/inzko-zakonski-zabranio-negiranje-genocida-dodik-rs-spremna-odcijepiti-se-iduci-tjedan-1510428> (Pristup: juli 2022.)

Izraelski historičar Gideon Greif priznao grešku u izvještaju: U Srebrenici je ubijeno 8.000 Bošnjaka, *Faktor*, 19. 01. 2022. <https://www.faktor.ba/vijest/izraelski-historicar-gideon-greif-priznao-gresku-u-izvjestaju-u-srebrenici-je-ubijeno-8000-bosnjaka/150868> (Pristup: juni 2022.)
Jelena Trivić: Formirajte predmet, ali genocida nije bilo, *Banjaluka.net*, 23. 07. 2021. <https://banjaluka.net/jelena-trivic-formirajte-predmet-ali-genocida-nije-bilo/> (Pristup: juni 2022.)

Karić S., "Nema pravde za srpski narod" Nešić poručio da Mladić ostaje pozitivna ličnost za srpsku istoriju, *Srpska.info*, 08. 06. 2021. <https://srpskainfo.com/nema-pravde-za-srpski-narod-nesic-porucio-da-mladic-ostaje-pozitivna-licnost-za-srpsku-istoriju/> (Pristup: juni 2022.)

Ko o čemu Srbija o pomirenju: Osvanuo ogroman mural krvnika Ratka Mladića, *Slobodna Bosna*, 23. 07. 2021. <https://www.oslobodenje.ba/vijesti/region/ko-o-cemu-srbija-o-pomirenju-osvanuo-ogroman-mural-krvnika-ratka-mladica-675587> (Pristup: juli 2022.)

Kojić: Nikada nećemo dozvoliti da nam zabrane da govorimo istinu, *SRNA*, 23. 07. 2021.https://www.atvbl.rs/republika-srpska/kojic-nikada-necemo-dozvoliti-da-nam-zabrane-da-govorimo-istinu-23-7-2021?fbclid=IwAR12lxz_gCK_ZDvVXoWU6Ju_PwVntcP_dpE4dF0k19czkGD6FYzUXLNnP1o (Pristup: juli 2022.)

KOJIĆ: PORODICE srpskih žrtava traže ZAŠTITU nezavisne komisije, jer će se na taj način SAČUVATI ISTINU!, *ALO*, 26. 01. 2022. <https://aloonline.ba/vijesti/kojic-porodice-srpskih-zrtava-traze-zastitu-nezavisne-komisije-jer-ce-se-na-taj-nacin-sacuvati-istina/> (Pristup: juni 2022.)

Kuloglija N. i Husaric A., Odluka o nametanju zabrane negiranja genocida obradovalapreživjele a naljutila Srbe, Sarajevo, *BIRN*, 23. 07.2021. <https://balkaninsight.com/sr/2021/07/23/odluka-o-nametanju-zabrane-negiranja-genocida-obradovala-prezivjele-a-naljutila-srbe/> (Pristup: juni 2022.)

Kuloglija N. i Husarić A., Žrtve očekuju da se zabrana negiranja genocida počne sankcionisati odmah, *BIRN*, 23. 07. 2021. <https://detektor.ba/2021/07/23/zrtve-ocekaju-da-se-zabrana-negiranja-genocida-pocne-sankcionisati-odmah/> (Pristup: juli 2022.)

Kuloglija N. i Husarić A., Žrtve očekuju da se zabrana negiranja genocida počne sankcionisati odmah, *Detektor.ba* . 23.07.2021. <https://detektor.ba/2021/07/23/zrtve-ocekaju-da-se-zabrana-negiranja-genocida-pocne-sankcionisati-odmah/> (Pristup: juli 2022.)

Kuloglija, N. Objavljen Zaključni izvještaj o stradanju svih naroda u srebreničkoj regiji od1992. do 1995. godine, Detektor.ba, 21. 07. 2021. <https://detektor.ba/2021/07/21/objavljen-zakljucni-izvjestaj-o-stradanju-svih-naroda-u-srebrenickoj-regiji-od-1992-do-1995-godine/> (Pristup: juli 2022.) Linta: Inckova odluka će produbiti mržnju i nepoverenje između Srba i Bošnjaka, *N1*, 24. juli2021. <https://rs.n1info.com/region/linta-inckova-odluka-ce-produbiti-mrznju-i-nepoverenje-izmedju-srba-i-bosnjaka/> (Pristup: juni 2022.)

Maksimović D., Potvrđena presuda Ratku Mladiću, porodice žrtava zadovoljne, *DW*, 08. 06. 2021. <https://www.dw.com/bs/potvr%C4%91ena-presuda-ratku-mladi%C4%87u-porodice-%C5%BErtava-zadovoljne/a-57819534> (Pristup: juli 2022.) Maksimović, D., Inzko nametnuo zakon o negiranju genocida, *DW*, 23. 07. 2021. <https://www.dw.com/hr/inzko-nametnuo-zakon-o-negiranju-genocida/a-58612728> (Pristup:juli 2022.)

Maksimović, D., Traganje za istinom ili negiranje činjenica?, *DW*, 08. 02. 2019.<https://www.dw.com/sr/traganje-za-istinom-ili-negiranje-%C4%8Dinjenica/a-47429165> (Pristup: juni 2022.)

Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995.godine., *Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2021*. Srebrenica: Memorijalni centarSrebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine, 2021<https://srebrenicamemorial.org/assets/files/1625819630-izvjestaj-o-negiranju-genocida-za-2021-godinu-bosanski-jezik.pdf> (Pristup: juni 2022.)

Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995.godine., *Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2020*. Srebrenica: Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine, 2020

Milanović: Srebrenica je genocid, ali onda za teže zločine treba novo ime, *Radio Slobodna Evropa*, 06. 12. 2021. <https://www.slobodnaevropa.org/a/milanovi%C4%87-srebrenica-je-genocid-ali-onda-zate%C5%BEe-zlo%C4%8Dine-treba-novo-ime/31596501.html> (Pristup:juli 2022.)

Milavić E., Negator genocida Greif tvrdi da mu Njemačka nije dodijelila orden jer je Jevrej, *N1*, 31. 12. 2021. <https://ba.n1info.com/vijesti/negator-genocida-greif-tvrdi-da-mu-njemacka-nije-dodijelila-orden-jer-je-jevrej/> (Pristup: juni 2022.)

Na zidinama Starog Grada u Trebinju istaknut Mladićev lik s natpisom "heroj", *Klix.ba*, 08. 06. 2021. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/na-zidinama-starog-grada-u-trebinju-istaknut-mladic-lik-s-natpisom-heroj/210609059> (Pristup: juli 2022.)

NADA (DSS-POKS): Inckova odluka totalitarna i skandalozna, *Politika*, 25. 07. 2021.<https://beta.rs/politika/150043-nada-dss-poks-inckova-odluka-totalitarna-i-skandalozna> (Pristup: juli 2022.)

Negiranje genocida u Srebrenici: Ponosni na zločine, *Tacno.net*, 29.5.2022.<https://www.tacno.net/gratitelji-mira/negiranje-genocida-u-srebrenici-ponosni-na-zlocine/> (Pristup: juli 2022.)

Novi izveštaj o Srebrenici - Grajf: Nije bilo genocida, Popov: Komisija je lažirala rezultate,*Euronews Srbija/N.B.*, 21.07. 2021. <https://www.euronews.rs/evropa/region/9714/novi-izvestaj-o-srebrenici-grajf-nije-bilo-genocida-popov-komisija-je-lazirala-rezultate/vest> (Pristup: juli 2022.)

Odluka visokog predstavnika kojom se donosi Zakon o dopuni Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, OHR, br. 26/21, 23. juli 2021. <http://www.ohr.int/odluka-visokog-predstavnika-kojom-se-donosi-zakon-o-dopuni-krivicnog-zakona-bosne-i-hercegovine/> (Pristup: juli 2022.)

Oštra reagovanja iz Srpske na odluk u Incka, *RTRS*, 23. 07. 2021.https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=439455&fbclid=IwAR0bxImzvR0RpuikKj9INHlFwYF4pLm3robMcv8flXQ56nUdrB_4j0zkrg (Pristup: juni 2022.)

Otvoreno pismo potpredsjednika Svjetskog jevrejskog kongresa, Menachema Rosensafta,Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 05. 08. 2021. http://institut-genocid.unsa.ba/v2/vijest.php?akt_id=254 (Pristup: juni 2022.)

IVO JE POSLEDNJI EKSER U MRTVAČKI KOVČEG BiH! DODIK ŽESTOKO ODBACIO INCKOVU ODLUKU: GENOCID SE NIJE DESIO, prisiljeni smo da krenemo u disoluciju!, *Informér*. <https://informer.rs/planeta/balkan/624802/dodik-incko-reakcija-zakon-negiranju-genocida> (Pristup: juli 2022.)

Petrović I., "Inckova odluka će još više udaljiti Federaciju od Republike Srpske", *DW*, 24. 07. 2021. <https://www.dw.com/bs/inckova-odluka-%C4%87e-jo%C5%87e-vi%C5%87e-udaljiti-federaciju-od-republike-srpske/a-58621121> (Pristup: juli 2022.)

Posljednji veliki balkanski sudski proces: Veličanje genocida snažnije nego prije deset godina, *Žurnal.info*, 08. 06. 2021. <https://zurnal.info/clanak/velicanje-genocida-snaznije-nego-prije-deset-godina/24059> (Pristup: juli 2022.)

Ratko Mladić ostaje doživotno u zatvoru, *DW*, 08. 06. 2021. <https://www.dw.com/bs/ratko-mladi%C4%87-ostaje-do%C5%87e-od%C5%BEivotno-u-zatvoru/a-57818419>

RAZBIJEN MIT O SREBRENICI: Srpski odgovor na jezivu kampanju genocidaša, *Novosti online*, 08. 07. 2021. <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1014668/razbijen-mit-srebrenici-srpski-odgovor-jezivu-kampanju-genocidas-a> (Pristup: juli 2022.)

Reakcije iz Republike Srpske: Mladić pozitivna ličnost, Tribunal antisrpski, *N1*, 08. 06. 2021.<https://ba.n1info.com/vijesti/reakcije-iz-republike-srpske-mladic-pozitivna-licnost-tribunal-antisrpski/>

(Pristup: juni 2022.)

Rovčanin H., Naredba za raspisivanje potjernice za Zoranom Malinićem, optuženim zapomaganje u genocidu u Srebrenici, *Detektor.ba*, 7. 12. 2021. <https://detektor.ba/2022/05/09/sud-bih-potvrdio-optuznicu-protiv-milenka-zivanovica-za-zlocone-u-srebrenici/> (Pristup: juni 2022.)

Rovčanin H., Sud BiH potvrđio optužnicu protiv Milenka Živanovića za zločine u Srebrenici, *Detektor.ba*, 9. 05. 2022. <https://detektor.ba/2022/05/09/sud-bih-potvrđio-optuznicu-protiv-milenka-zivanovića-za-zlocone-u-srebrenici/> (Pristup: juli 2022.)

Skandalozno izvještavanje srpskih tabloida, veličanje zločinca Mladića, *Radio Sarajevo*, 09. 06. 2021. <https://radiosarajevo.ba/vijesti/regija/kako-su-tabloidi-iz-srbije-izvjestavali-o-presudi-mladicu/420196> (Pristup: juli 2022.)

Softić I. Njemačko odlikovanje za negatora srebreničkog genocida, *Al-Jazeera Balkans*, 30. 10. 2021. <https://balkans.aljazeera.net/teme/2021/10/30/njemacko-odlikovanje-za-negatora-srebrenickog-genocida> (Pristup: juli 2022.)

Sokol, S., Israeli Historian to ‘Correct’ Controversial Bosnia Report After Being Accused of Genocide Denial, *Haaretz*, 19. 01. 2022. <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-01-19/ty-article/premium/israeli-historian-to-correct-bosnia-report-after-being-accused-of-genocide-denial/0000017fef79-d223-a97f-effd840f0000> (Pristup: juli 2022.)

Stanivuković o odluci Inzka: Ovo je najveća moguća katastrofa, *Faktor*, 23. 07. 2021. <https://faktor.ba/vijest/stanivukovic-o-odluci-inzka-ovo-je-najveca-moguca-katastrofa/132612> (Pristup: juli 2022.)

Stavovi političara iz RS-a o presudi Ratku Mladiću ujednačeni: Sramne poruke i veličanje zločinca, *Klix.ba*, 08. 06. 2021. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/stavovi-politicara-iz-rs-a-o-presudi-ratku-mladicu-ujednaceni-sramne-poruke-i-velicanje-zlocinca/210608197> (Pristup: juni 2022.)

Sud BiH: General Savčić ide u pritvor do kraja suđenja za Srebrenicu, *Radio Slobodna Evropa*, 09. 08. 2021. <https://www.slobodnaevropa.org/a/inzko-zakon-savcic-sud-tuzilastvo/31400614.html> (Pristup: juli 2022.)

Sud Bosne i Hercegovine, Predmet: S1 1 K 017057 14 KrI Miodrag Josipović i dr, Dostupnona: Objavljena prvostepena presuda u predmetu Miodrag Josipović i drugi (sudbih.gov.ba) (Pristup: juli 2022.)

Sud Bosne i Hercegovine, predmet S1 1 K 029228 18 Kri Rade Garić. <http://www.sudbih.gov.ba/Court/Case/1338> (Pristup: juli 2022.)

Sud Bosne i Hercegovine, predmet S1 1 K 041813 21 Kro Živanović Milenko. <http://www.sudbih.gov.ba/Court/Case/2264> (Pristup: juli 2022.)

Sud Bosne i Hercegovine, Predmet: S1 1 K 034456 20 Kri. <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/4058/show> (Pristup: juni 2022.)

Taušan M., Josipović i ostali: Okončano šestogodišnje izvođenje dokaza, *Detektor.ba*, 26. 04. 2021 <https://detektor.ba/2021/04/26/josipovic-i-ostali-okoncano-sestogodisnje-izvodjenje-dokaza/>

Taušan M., Kosorić i ostali: Razdvojen postupak protiv Mileta Kosorića, *Detektor.ba*, 24. 05. 2022. <https://detektor.ba/2022/05/24/kosoric-i-ostali-razdvojen-postupak-protiv-mileta-kosorica/> (Pristup: juli 2022.)

Taušan M., Zoran Malinić se nije pojavio na izjašnjenu o krivici, *Detektor.ba*, 28. 05. 2021. <https://de>

tekotor.ba/2021/05/28/zoran-malinic-se-nije-pojavio-na-izjasnjenju-o-krivici/ (Pristup: juli 2022.)

Trepanić A., Optužen za pomaganje u genocidu po treći put nije pristupio ročisu za izjašnjenu o krivni, *Detektor.ba*, 5. 11. 2021. <https://detektor.ba/2021/11/05/optuzen-za-pomaganje-u-genocidu-po-treci-put-nije-pristupio-rocistu-za-izjasnjenje-o-krivni/> (Pristup: juli 2022.)

Trepanić A., Zoran Malinić se ponovo nije pojavio na izjašnjenu o krivni, *Detektor.ba*, 31. 08. 2021. <https://detektor.ba/2021/08/31/zoran-malinic-se-ponovo-nije-pojavio-na-izjasnjenju-o-krivni/> (Pristup: juli 2022.)

Trepanić, A., Društvene mreže postale “sigurno mjesto” za širenje antisemitizma, navodi izvještaj, *Detektor.ba*, 02.08.2021. <https://detektor.ba/2021/08/02/drustvene-mreze-postale-sigurno-mjesto-za-sirenje-antisemitizma-navodi-izvjestaj/> (Pristup: juli 2022.)

U Banjaluci postavljen transparent podrške Mladiću: „Ti si ponos RS“, *N1*, 08. 06. 2021. <https://rs.n1info.com/region/u-banjaluci-postavljen-transparent-podrske-mladicu-ti-si-ponos-rs/> (Pristup: juni 2022.)

U Srebrenici osvanuli plakati s likom ratnog zločinca Ratka Mladića, *Klix*, 27. 07. 2022. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/u-srebrenici-osvanuli-plakati-s-likom-ratnog-zlocinca-ratka-mladic-a/210727026> (Pristup: juli 2022.)

Vlada RS stavila van snage Izveštaj o Srebrenici i formirala međunarodnu komisiju, *Insajder.net*, 18. 08. 2018. <https://insajder.net/arhiva/vesti/vlada-rs-stavila-van-snage-izvestaj-o-srebrenici-i-formirala-medunarodnu-komisiju> (Pristup: juli 2022.)

Vlada RS stavila van snage Izveštaj o Srebrenici iz 2004., *N1 Srbija*, 18. 08. 2018. <https://rs.n1info.com/region/a412748-vlada-rs-stavila-van-snage-izvestaj-o-srebrenici-iz-2004/> (Pristup: juni 2022.)

Vučić o potezu Valentina Inzka: ‘Neki Srbi pravili su stvari kojima ne možemo da se ponosimo...’, *Depo*, 25. juli 2022. <https://depo.ba/clanak/219352/vucic-o-potezu-valentina-inzka-neki-srbi-pravili-su-stvari-kojima-ne-mozemo-da-se-ponosimo> (Pristup: juli 2022.)

Vulin: Nametnuti Inckov zakon – obrazac za poteze protiv Srba, *Info srpska*, 12. 12. 2021. <https://infosrpska.ba/vulin-nametnuti-inckov-zakon-obrazac-za-poteze-protiv-srba/> (Pristup: juni 2022.)

MEMORIJALNI
CENTAR
SREBRENICA

Srebrenica - 2022